

ที่ ทส 0604/๖2

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

92 ถนนพหลโยธิน ซอย 7

เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

20 มกราคม 2549

434
20 2549 10.25
๒๐
๑๐.๕๕

เรื่อง รายงานผลการดำเนินการ เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และการจัดการ 25 กลุ่มน้ำสำคัญของประเทศ และเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ และเรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับ การบริหารจัดการภัยน้ำหลาก ภัยน้ำเสีย และภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการ

- อ้างถึง 1. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการ ค่วนมาก ที่ นร 0505/6126 ลงวันที่ 16 กันยายน 2548
2. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการ ค่วนมาก ที่ นร 0505/6128 ลงวันที่ 16 กันยายน 2548

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักเลขาธิการคณะกรรมการได้เร่งรัดการดำเนินการในเรื่องแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และการจัดการ 25 กลุ่มน้ำสำคัญของประเทศ และเรื่องแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ และเรื่อง การบริหารจัดการภัยน้ำหลาก ภัยน้ำเสีย และภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ โดยมอบให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเจ้าภาพ ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชุมหารือให้ได้ข้อยุติฯ ประเด็นความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และประเด็นอภิปรายของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะกรรมการ คณะที่ 2.2 (ฝ่ายการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เดิม) และคณะที่ 3 (เดิม) เพื่อจัดทำความเห็นและผลการดำเนินการเสนอคณะกรรมการพิจารณาต่อไป นั้น

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมทรัพยากรน้ำ ได้ประสานและดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามแนวทางข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีความก้าวหน้าสรุปได้ดังนี้

1. แผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. 2548-2551) เป็นกรอบนโยบายการทำงาน ของคณะรัฐมนตรีในประเด็นยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน เรื่อง ทรัพยากรน้ำ กำหนดให้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ โดยรวมกลไกการทำงานของทุก หน่วยงานและพื้นที่จัดทำแผนปฏิบัติราชการ 4 ปีร่วมกัน เพื่อช่วยทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกิดความสอดคล้อง บูรณาการ และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

2. กลยุทธ์หลัก การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ เป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำใน ภาพรวม โดยมอบให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ทรัพยากรน้ำ ศักยภาพการพัฒนา ประเด็นปัญหาและกลยุทธ์ การ แก้ไขปัญหา ตลอดจนมาตรการและแผนงานการแก้ไขปัญหาในทุกกลุ่มน้ำ และกำหนดแผนการลงทุน ในโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ (Mega Project) ในช่วงปี 2549-2552

3. แนวทางการดำเนินงาน การจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ นอกจากการจัดการเพื่อ การใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ยังมีความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม เพื่อให้เกิดความ สมดุลและยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินการในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยมีการบริหาร จัดการตามยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การจัดการต้นน้ำลำธาร

1) การปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และพื้นที่ป่า เสื่อมโทรมในพื้นที่ป่าสงวน โดยใช้พันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสมกับพื้นที่ จำนวนกล้าไม้สำหรับการปลูก ไร่ละไม่น้อยกว่า 200 ต้น

2) การก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธาร ลักษณะเป็นฝายซึ่งสร้างในพื้นที่ต้น น้ำ ฝายกั้นถาวรในพื้นที่เชิงเขา และเป็นฝายถาวรในพื้นที่ต่อเนื่องกับพื้นที่การเกษตร เพื่อเพิ่มความชุ่ม ชื้นให้พื้นที่ต้นน้ำ

3) การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำ และในพื้นที่การเกษตรที่ลาดชัน เพื่อลดการสูญเสียหน้าดิน และรักษาความชื้นไว้ในพื้นดิน

3.2 การจัดการพื้นที่กลางน้ำ

1) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ

(1) การปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง และ แม่น้ำที่ตื้นเขินเพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำได้สูงสุดในทุกฤดูแล้ง และสามารถระบายน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในฤดูน้ำหลาก โดยการขุดลอก และก่อสร้างอาคารควบคุมน้ำ เช่น ฝายยางหรือฝายคอนกรีตหรือประตูน้ำ ตามความเหมาะสม

/(2) การก่อสร้าง...

(2) การก่อสร้างแหล่งเก็บกักน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำทั้งขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ สระเก็บน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำที่มีปริมาณมากในฤดูน้ำหลากเก็บไว้ใช้ในฤดูแล้ง

(3) การกระจายน้ำ ประกอบด้วย การก่อสร้างระบบเชื่อมโยงแหล่งน้ำที่มีปริมาณมากเกินความต้องการไปเก็บไว้ในแหล่งน้ำที่ยังมีศักยภาพในการเก็บกักได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งระบบการกระจายน้ำเพื่อส่งน้ำไปสู่พื้นที่ที่มีความต้องการใช้น้ำ

2) การแก้ไขปัญหาทั่วม

(1) การป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมือง เน้นที่ชุมชนเมืองที่เสี่ยงภัยจากน้ำหลากล้นตลิ่ง ประกอบด้วย การก่อสร้างคันป้องกันตลิ่ง การก่อสร้างสถานีสูบน้ำ และการผันน้ำเลี่ยงเมือง

(2) การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ การทำแก้มลิง การปรับปรุงการระบายน้ำ ในกรณีที่ลุ่มน้ำข้างเคียงมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ จึงมีความเป็นไปได้ในการผันน้ำเพื่อลดอุทกภัย เช่น การผันน้ำจากลุ่มน้ำยมไปลุ่มน้ำน่าน การผันน้ำจากบริเวณลุ่มน้ำวังตอนล่างไปลุ่มน้ำปิง การก่อสร้างแก้มลิงในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เกิดน้ำท่วม

(3) การจัดทำระบบเตือนภัยพื้นที่ต้นน้ำและการพยากรณ์ระดับน้ำ โดยจัดหาเครื่องมือและวางระบบเพื่อให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมฉับพลันสามารถติดตามและเตือนภัยได้ด้วยตนเอง สำหรับในพื้นที่กลางน้ำและท้ายน้ำจะมีการติดตั้งระบบโทรมาตรและการพยากรณ์เพื่อการเตือนภัย

3.3 การแก้ไขปัญหาภัยน้ำและชายฝั่ง

1) น้ำเสียจากชุมชน นอกจากการก่อสร้างและปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียตามชุมชนขนาดใหญ่ เริ่มเน้นให้มีการบำบัดน้ำเสียที่แหล่งกำเนิด ได้แก่ การบำบัดน้ำเสียจากครัวเรือน (On site Treatment) และการบำบัดน้ำเสียรวมกลุ่มอาคาร (Cluster Treatment)

2) น้ำเสียอุตสาหกรรม เพิ่มมาตรการในการจัดการ ได้แก่ การเพิ่มงานในการบังคับใช้กฎหมาย การช่วยเหลือทางวิชาการและแหล่งเงินทุนสำหรับอุตสาหกรรมรายย่อย และให้มีการเฝ้าระวังโดยชุมชน เช่น โครงการนักรบสิ่งแวดล้อม

3) น้ำเสียการเกษตร สนับสนุนแหล่งเงินทุนให้มีการบำบัดน้ำเสียจากการเลี้ยงสัตว์ แนะนำวิชาการ และร่วมรณรงค์เพื่อลดการใช้สารเคมี-ปุ๋ยเคมี

4) การฟื้นฟูชายเลน เพื่อรักษาระบบนิเวศน์ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ และลดการกัดเซาะชายฝั่ง

3.4 การบริหารจัดการ

เพื่อให้ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้ และบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี มีกลไกในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

- 1) การศึกษา สำรวจ ออกแบบ เพื่อเตรียมความพร้อมและศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการขนาดใหญ่ หรือโครงการที่ต้องเกี่ยวข้องในหลายพื้นที่
- 2) การจัดการด้านองค์กร เพื่อให้องค์กรมีขีดความสามารถในการบริหาร การวางแผน การประสาน การดำเนินการตามแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ การประชาสัมพันธ์ การรับฟังความคิดเห็น และการสร้างความตระหนักในการใช้ทรัพยากรน้ำในทุกระดับ
- 3) การติดตามและประเมินผล จัดทำฐานข้อมูลโครงการต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกลไกในการประเมินผลที่สามารถวัดความสำเร็จการพัฒนากายได้โครงการลงทุนขนาดใหญ่ สาขาทรัพยากรน้ำ

4. ผลประโยชน์จากการดำเนินงานโครงการ

- 1) ด้านการจัดการต้นน้ำ สามารถฟื้นฟูและปลูกป่าต้นน้ำได้เพิ่มขึ้น รวม 1.154 ล้านไร่ รวมทั้ง สามารถชะลอความเร็วของน้ำป่าไหลหลาก ลดการกัดเซาะพังทลายของดินและเก็บความชุ่มชื้น โดยสามารถอุ้มน้ำได้รวมประมาณ 462 ล้าน ลบ.ม./ปี
- 2) การจัดการกลางน้ำ สามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มขึ้นรวมประมาณ 2,848 ล้าน ลบ.ม.เพื่อเป็นน้ำต้นทุนการก่อสร้างระบบประปาเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ชลประทานประมาณ 3.24 ล้านไร่ สำหรับการบรรเทาอุทกภัย สามารถลดความสูญเสียพื้นที่ชุมชนเมืองได้ 22 ชุมชน และมีระบบพยากรณ์เตือนภัยน้ำหลาก-ดินถล่ม 1,924 แห่ง
- 3) การจัดการท้ายน้ำและชายฝั่ง สามารถส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการน้ำเสียโดยการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนระดับเทศบาลและ อบต. รวม 629 แห่ง และระบบบำบัดน้ำเสียรวม 111 ระบบ รวมทั้งสามารถฟื้นฟูและปลูกป่าชายเลนได้เพิ่มขึ้นประมาณ 37,500 ไร่
- 4) การบริหารจัดการ จะสามารถจัดตั้งองค์กรและเครือข่าย เอกชน และประชาชน รวมทั้งการพัฒนาเสริมสร้างขีดความสามารถและส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดความพร้อมในการศึกษา วิจัย สำรวจ ออกแบบ โครงการต่าง ๆ ที่มีศักยภาพเตรียมไว้สำหรับการดำเนินงานต่อไป ตลอดจนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อให้เป็นไปตามแผนงาน และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

5. การดำเนินงานในเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ การจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และการปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานด้านน้ำ สรุปได้ดังนี้

5.1 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมทรัพยากรน้ำได้ดำเนินการจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ซึ่งกรมทรัพยากรน้ำได้มอบให้สถาบันวิจัย และให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดการประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นของประชาชนนำมาประกอบการพิจารณาจัดทำร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ในขณะที่ อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาให้ความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีเพื่อนำมาประกาศใช้เป็นกฎหมายในประเทศ ซึ่งคาดว่าจะเสร็จสิ้นสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2549

5.2 หลังจากการปฏิรูประบบราชการ เมื่อ พ.ศ. 2546 จะเห็นได้ว่า ยังมีหน่วยงานที่ดำเนินการด้านทรัพยากรน้ำ และงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกันอยู่ต่างกระทรวง ทบวง กรม จึงทำให้การวางแผนการดำเนินงานไม่สอดคล้องกัน และมีความล่าช้าในการดำเนินการ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายในการปฏิรูประบบราชการเป็นครั้งที่ 2 เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนให้เกิดความเหมาะสม และการทำงานที่จะได้ดำเนินการในทิศทางเดียวกัน โดยเสนอให้จัดตั้งทบวงทรัพยากรน้ำ ซึ่งในขณะนี้ อยู่ในระหว่างการจัดทำรายละเอียด โดยคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาพิจารณา

6. ความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการ

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2548 เห็นชอบในหลักการ โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ ในเรื่องกรอบวงเงินรวม (ปีงบประมาณ 2549-2552) เป็นวงเงินในสาขาทรัพยากรน้ำรวม 203,084 ล้านบาท โดยในปีงบประมาณ 2549 จะพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพิ่มให้จากที่ได้จัดสรรไว้แล้วตามพระราชบัญญัติงบประมาณ 2549 เฉพาะโครงการที่มีความพร้อม สามารถดำเนินการได้ทันที ส่วนวงเงินที่ยังเกินอยู่ให้กระจายไปดำเนินการในปีถัดไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายขงยุทธ ดิยะไพรัช)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรมทรัพยากรน้ำ

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ

โทร.0 2298 5686

โทรสาร 0 2298 5671

นายขงยุทธ ดิยะไพรัช

ฉบับที่ ๗๖๑๒ (๗)
วันที่ ๑๑.๑๑.๒๕๕๘
เวลา ๑๕.๕๐

ที่ สศ ๐๐๐๑/ว.๑๕๕

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม.10400

๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการภัยน้ำหลาก ภัยน้ำเสีย และภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ”

เรียน ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

- อ้างถึง 1. หนังสือสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ สสป.3592/2546 ลงวันที่ 16 กันยายน ๒๕๔๖
2. หนังสือสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ สสป.3909/2546 ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๔๖
3. หนังสือสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ สสป.3933/2546 ลงวันที่ 6 ตุลาคม ๒๕๔๖
4. หนังสือสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0504/ 15959 ลงวันที่ 27 ตุลาคม ๒๕๔๖
5. หนังสือคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 3 ที่ นร 0504(คกก.3)/ว(ล)3441 ลงวันที่ 8 มีนาคม ๒๕๔๗

จากระยะเวลาที่ผ่านมา คณะทำงานเรื่องน้ำของสภาที่ปรึกษาฯ ขอทราบความก้าวหน้าในการดำเนินการของภาครัฐกับการบริหารจัดการทั้ง 3 ภัยอันที่จะสอดคล้องกับสถานการณ์ภัยแล้งที่กำลังประสบปัญหาอยู่ในขณะนี้ เพื่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการเรื่องน้ำต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอทราบผลการดำเนินการของภาครัฐ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในอันจะแก้ไข และดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายชนะ รุ่งแสง)

ประธานคณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา

แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๑๕๖ ๖๐.๕๐๕

ไปท.๑๑.๑๑.๒๕๕๘

๑๑.๑๑.๒๕๕๘

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. ๐-๒๖๑๒-๙๑๕๔

โทรสาร ๐-๒๖๑๒-๙๑๕๒

ที่ นร 1117/1342

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. 10400

10 กันยายน 2546

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยน้ำหลากในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ

ด้วยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าภัยน้ำหลากในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางเกิดขึ้น ความเสียหายมีความรุนแรงมากขึ้น และเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย จึงได้มอบหมายให้คณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกงดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวโดยจัดประชุมเสวนาร่วมกับผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนและนักวิชาการเพื่อหาข้อสรุปและแนวทางในการกำหนดเป็นกรอบนโยบายมาตรการ และวิธีการในการบริหารจัดการแก้ไขภัยน้ำหลากทั้งในระดับเฉพาะถิ่น และระดับลุ่มน้ำแบบบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการรวมทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สภาที่ปรึกษาฯ ในคราวประชุมเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2546 ได้พิจารณาผลการศึกษาของคณะทำงานดังกล่าวและมีมติให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีโดยนำเสนอใน 2 ประเด็นหลักได้แก่ 1) การบริหารจัดการภัยน้ำหลากอย่างมีประสิทธิภาพในภาพรวม และ 2) การบริหารจัดการภัยน้ำหลากอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. รัฐบาลควรดำเนินการแก้ไขภัยน้ำหลากทั้งระดับเฉพาะถิ่นและระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการโดยพิจารณาควบคู่กับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากที่ดิน การวางผังเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน และการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่น้ำท่วมถึงในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังโดยให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและมีผลกระทบต่อพื้นที่ในบริเวณข้างเคียงให้น้อยที่สุด

2. รัฐบาลควรกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่น้ำท่วมถึงโดยคำนึงถึงความสามารถในการเก็บน้ำหลากไว้เป็นการชั่วคราวในช่วงที่เกิดน้ำหลากขนาดใหญ่ เช่นการพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อให้ทนสภาพน้ำท่วมได้ และควรหลีกเลี่ยงการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และกิจกรรมต่อเนื่องขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่น้ำท่วมถึง

3. เนื่องจากไม่อาจแก้ไขภัยน้ำหลากได้ทุกกรณี ดังนั้นในการบริหารจัดการภัยน้ำหลากควรกำหนดระดับการแก้ไขปัญหาตามลำดับความสำคัญของการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้

3.1 พื้นที่ชุมชนหลักที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึงในปัจจุบันควรประกันระดับความปลอดภัยจากภัยน้ำหลากที่คาบอับัติ 60 ปี และควรจำกัดขนาดของพื้นที่ชุมชนหลักที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึง ซึ่งหาก

จำเป็นต้องขยายขนาดของชุมชนควรใช้มาตรการการจัดทำผังเมืองเฉพาะมาบริหารจัดการการพัฒนาพื้นที่นั้นๆ อย่างเคร่งครัด

3.2 พื้นที่เกษตรชลประทานและชุมชนชนบทปัจจุบันที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึงควรประกันระดับความปลอดภัยจากภัยน้ำหลากที่คาบอุบัติระหว่าง 10 ปีถึง 25 ปี และควรใช้มาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Landuse zoning) มากำกับการบริหารจัดการอย่างจริงจัง

3.3 พื้นที่เกษตรน้ำฝน (เกษตรธรรมชาติ) ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึงควรประกันระดับความปลอดภัยจากภัยน้ำหลากที่คาบอุบัติไม่เกิน 5 ปี และสำหรับพื้นที่เกษตรน้ำฝนที่ตั้งอยู่นอกพื้นที่น้ำท่วมถึงควรประกันระดับความปลอดภัยจากน้ำหลากที่คาบอุบัติไม่เกิน 2 ปี

4. รัฐบาลควรวางแผนทางการแก้ไขปัญหามลพิษน้ำหลากในระบบลุ่มน้ำอย่างจริงจังโดยปรับนโยบายการแก้ไขปัญหให้เป็นระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน และมีการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว รวมถึงมีการปรับปรุงแก้ไขและบังคับใช้กฎหมายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในบางประเด็นอย่างจริงจัง

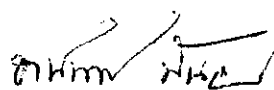
5. รัฐบาลควรเพิ่มขีดความสามารถในการคาดการณ์สภาวะอากาศ และเหตุการณ์ฝนตกล่วงหน้าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

6. ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณรอบกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะบริเวณจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี รวมทั้งบริเวณปริมณฑลฝั่งตะวันออกซึ่งกำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานอย่างมีนัยสำคัญเนื่องจากการเกิดขึ้นของสนามบินสุวรรณภูมิซึ่งพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ มีการทรุดตัวสูงและขาดแคลนน้ำจืดเพื่อนำมาใช้ทำน้ำประปา ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาน้ำท่วมขังและภัยน้ำหลากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงเสนอให้รัฐบาลเร่งกำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนาเพื่อรองรับความต้องการการใช้ที่ดิน การพัฒนาการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งเร่งดำเนินการโครงการศึกษาทางเลือกต่างๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มากขึ้นในทุกกรณี

7. รัฐบาลควรเร่งปฏิรูปองค์การบริหารจัดการภัยน้ำหลากโดยทบทวนภารกิจของหน่วยงานต่างๆ ตามกฎหมายเพื่อให้การแก้ไขภัยน้ำหลากมีความชัดเจนและต่อเนื่องสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง รวมทั้งพิจารณาแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำโดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมและผลักดันให้มีผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใน 1 ปี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และใคร่ขอทราบผลการพิจารณาในโอกาสแรกด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายอานันท์ บันยารชุน)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. 0 - 2612 - 9222 ต่อ 210

โทรสาร 0 - 2612 - 9152

การบริหารจัดการภัยน้ำหลากในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ
(กรณีศึกษา : แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง)

1. ความเป็นมา

1.1 คณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าภัยน้ำท่วมในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศได้แก่ พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง พื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน พื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง และพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกงเกิดขึ้น ตลอดจนความเสียหายจากภัยน้ำท่วมมีความรุนแรงมากขึ้นจึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพิจารณาร่วมกันจากหน่วยงานทั้งหลายที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นภาพที่เป็นแนวทางนำมากำหนดเป็นกรอบนโยบาย มาตรการ วิธีการ แผนงาน และระยะเวลาในการบริหารจัดการแก้ไขภัยน้ำท่วมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 สภาที่ปรึกษาฯ ได้มอบหมายให้คณะทำงานฯ หอียกเป็นกรณีศึกษาโดยได้เชิญผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี กรมควบคุมมลพิษ กรมโยธาธิการและผังเมือง กรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครปฐม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้าร่วมประชุมหารือเพื่อหาข้อสรุปแนวทางการบริหารจัดการภัยน้ำท่วมในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ

2. สภาพปัญหาและข้อเท็จจริง

สภาพน้ำท่วมรุนแรงที่เกิดจากน้ำไหลบ่าล้นตลิ่งเริ่มเกิดขึ้น และความเสียหายจากน้ำท่วมเพิ่มมากขึ้นโดยแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีนเกิดอุทกภัยมากที่สุด แม่น้ำบางปะกงเริ่มเกิดเพิ่มขึ้น ส่วนแม่น้ำแม่กลองเกิดอุทกภัยน้อยที่สุดทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน การบริหารจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและการขยายตัวของชุมชนเมืองเข้าไปในพื้นที่น้ำท่วมถึงของลุ่มน้ำ (floodplain) เพิ่มขึ้นรวมทั้งเกิดจากการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเข้าไปรองรับการขยายตัวของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึง สภาพลำนน้ำธรรมชาติตื้นเขิน และขาดการบำรุงรักษาทางน้ำธรรมชาติ และพื้นที่น้ำท่วมถึงอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้ยังมีการรุกλάทางน้ำธรรมชาติและพื้นที่น้ำท่วมถึงเพิ่มมากขึ้นทำให้การระบายน้ำมีปัญหาเพิ่มมากขึ้นโดยสรุปแล้วน้ำท่วมมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลัก ได้แก่

1. การเกิดฝนตกหนัก อย่างต่อเนื่องแบ่งได้ 2 แบบ คือ 1) ฝนตกเฉพาะแห่งซึ่งจะมีระยะเวลาไม่นานนัก และเกิดความเสียหายในพื้นที่บางแห่งเท่านั้น 2) ฝนตกหนักอย่างต่อเนื่องเป็นบริเวณกว้างทั่วลุ่มน้ำซึ่งจะก่อให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำทำให้เกิดน้ำท่วมขังระยะเวลายาวนานและเกิดความเสียหายจำนวนมาก

2. ลำนํ้ามีขนาดไม่เพียงพอ ขนาดของลำนํ้าเป็นตัวกำหนดอัตราการไหลของนํ้า กรณีที่แม่นํ้ามีความจุน้อยกว่าปริมาณนํ้าไหลบ่าจากพื้นที่ต้นนํ้า นํ้าจะไหลล้นตลิ่งและเกิดการท่วมขังในเขตพื้นที่นํ้าท่วมถึงเป็นบริเวณกว้าง

3. สาเหตุทางธรรมชาติ พื้นที่ที่มีความเป็นพื้นที่ราบขนาดใหญ่ มีความลาดชันต่ำและอิทธิพลของนํ้าทะเลในอ่าวไทย

4. สาเหตุที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ การทำลายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ที่ดินที่ไม่มีการควบคุมอย่างเหมาะสมทั้งในพื้นที่ลุ่มนํ้าดอนบนและในพื้นที่นํ้าท่วมถึง การก่อสร้างแนวถนนที่กั้นขวางทางนํ้าหลาก และมีช่องเปิดระบายนํ้าที่มีความยาวน้อยเกินไปในช่วงปิดกั้นลำนํ้า การกำหนดความสูงที่มากเกินไปของคันป้องกันนํ้าหลากริมตลิ่งในบริเวณที่ราบนํ้าท่วมถึง การดำเนินการจัดการอ่างเก็บนํ้าในพื้นที่ลุ่มนํ้าดอนบนและอาคารควบคุมนํ้าตามลำนํ้าของหน่วยงานต่างๆ

ประเด็นปัญหาของภัยนํ้าหลากในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง

โดยปกตินํ้าหลากจะไหลล้นตลิ่งแม่นํ้าเข้าไปในพื้นที่นํ้าท่วมถึง (floodplain) เกือบทุกปี ซึ่งกรณีดังกล่าวจะไม่ถือว่าเป็นภัยแต่อย่างใด แต่ปัจจุบันมีการสร้างคันริมตลิ่งป้องกันนํ้าหลากเข้าไปท่วมพื้นที่เกษตรและชุมชนซึ่งถ้าปริมาณนํ้าหลากมีขนาดไม่สูงเกินตลิ่งกั้นนํ้าก็จะไม่ประสบภัยนํ้าหลากในปีนั้น แต่ถ้ามีปริมาณนํ้าหลากที่มีขนาดใหญ่กว่าอัตราการไหลที่คาบอุบัติเฉลี่ย 5 ปี ของแต่ละลุ่มนํ้าก็จะถือว่าเกิดภัยนํ้าหลากขึ้นในลุ่มนํ้านั้น

พื้นที่ประสบภัยนํ้าหลากที่พิจารณา

พื้นที่ประสบภัยนํ้าหลากซ้ำซากหมายถึงพื้นที่นํ้าท่วมถึง (floodplain) ของลุ่มนํ้า และควรกำหนดพื้นที่นํ้าท่วมถึงของแม่นํ้าเจ้าพระยาและท่าจีนเป็นพื้นที่ประสบภัยนํ้าหลากที่ควรแก้ไขเป็นอันดับแรก ในส่วนของลุ่มนํ้าบางปะกงควรกำหนดพื้นที่นํ้าท่วมถึงของลุ่มนํ้าบางปะกงที่เป็นที่ตั้งของชุมชนหลัก อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และพื้นที่เกษตรชลประทานเป็นพื้นที่ประสบภัยนํ้าหลากที่ควรแก้ไขอันดับแรก และสำหรับลุ่มนํ้าแม่กลองพื้นที่นํ้าท่วมถึงของลุ่มนํ้าแม่กลองที่อยู่ด้านท้ายนํ้าของเขื่อนแม่กลองและเป็นที่ตั้งของโครงการชลประทานแม่กลองให้เป็นพื้นที่ประสบภัยนํ้าหลากที่ควรแก้ไขเป็นอันดับแรก

3. ความเห็นและข้อเสนอแนะ

3.1 การบริหารจัดการภัยนํ้าหลากอย่างมีประสิทธิภาพในภาพรวมควรดำเนินการดังนี้

3.1.1 การบริหารจัดการแก้ไขปัญหากลุ่มนํ้าหลากอย่างยั่งยืนจะต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการกำหนดและควบคุมแนวทางการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มนํ้าดอนบนและในพื้นที่นํ้าท่วมถึงของลุ่มนํ้าและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ของพื้นที่ลุ่มนํ้าให้ได้ตามเกณฑ์กำหนด คือร้อยละ 40 ของพื้นที่ลุ่มนํ้า

* คาบอุบัติเฉลี่ย 5 ปี หมายถึง โอกาสการเกิดเหตุการณ์ขนาดของนํ้าหลากในรอบ 50 ปี เกิด 10 ครั้ง

และควรดำเนินการควบคู่กันไปกับการแก้ไขปัญหาก็แล้งในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะภัยน้ำหลากและภัยแล้งที่รุนแรงจะเกิดขึ้นบนพื้นที่น้ำท่วมถึงของกลุ่มน้ำเดียวกันแต่ต่างเวลากันเท่านั้น

3.1.2 มาตรการ โครงการ และแผนงานที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาก็แล้งน้ำหลาก ควรประกอบด้วย ทั้งมาตรการ โครงการ และแผนงานด้านการอนุรักษ์ ด้านการพัฒนา และด้านการจัดการ โดยควรนำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน รวมทั้งการให้มีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น และควรจัดลำดับความสำคัญของแต่ละมาตรการ โครงการ และแผนงานเพื่อให้มีการดำเนินการสอดคล้องประสานกันอย่างต่อเนื่องจนครบตามแผนงานที่กำหนด

3.1.3 เนื่องจากงบประมาณในการแก้ไขปัญหาก็แล้งน้ำหลากมีจำกัด กรมทรัพยากรน้ำควรทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อคัดเลือกพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยที่มีปัญหาก็แล้งน้ำหลากน้อยออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมดก็จะได้ลุ่มน้ำย่อย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีปัญหาก็แล้งน้ำหลากน้อย และกลุ่มที่มีปัญหาก็แล้งน้ำหลากรุนแรง สำหรับกลุ่มที่มีปัญหาก็แล้งน้ำหลากน้อยให้จัดทำแผนหลักแบบบูรณาการและยั่งยืน เพื่อรักษาสภาพที่ดีให้คงอยู่อย่างถาวรตลอดไป และสำหรับกลุ่มที่มีปัญหาก็แล้งน้ำหลากรุนแรงให้จัดทำแผนหลักการแก้ไขปัญหาก็แล้งน้ำหลากในระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืนให้แล้วเสร็จภายใน 2 ปี เพื่อนำมาใช้แก้ไขปรับปรุงสภาพลุ่มน้ำให้หมดไปหรือน้อยลงอย่างต่อเนื่อง อนึ่งในการแก้ไขปัญหาก็แล้งน้ำหลากควรเริ่มจากการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพสิ่งที่มีอยู่ และใช้การมานานแล้วเป็นอันดับแรกและหากจำเป็นต้องเพิ่มมาตรการใหม่ควรพิจารณาให้ผสมกลมกลืนและเป็นการต่อเสริมกับสิ่งที่มีอยู่เดิมด้วยแนวทางดังกล่าว นอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาก็แล้งน้ำหลากที่มีเป้าหมายแน่ชัดแล้วยังเป็นการประหยัดงบประมาณและไม่ส่งผลกระทบต่อด้านต่างๆ เหมือนการก่อสร้างโครงการใหม่และจะเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาก็แล้งน้ำหลากได้สูงสุด ซึ่งจะเป็แนวทางปรับเข้าสู่การบริหารจัดการแก้ไขปัญหาก็แล้งน้ำหลากทั้งในระดับเฉพาะถิ่นและระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นรูปธรรม รวดเร็ว และมั่นคงอีกด้วย

3.1.4 เนื่องจากการเพิ่มของประชากร การตั้งถิ่นฐาน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่น้ำท่วมถึงของกลุ่มน้ำเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อลดความเสียหายจากภัยน้ำหลากที่รุนแรง รัฐบาล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง) ควรดำเนินการวางแผนประชากร การพัฒนาการตั้งถิ่นฐาน การจัดการเมือง (City Planning & Management) และการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่น้ำท่วมถึงแบบบูรณาการและยั่งยืนโดยเร็ว โดยพื้นที่น้ำท่วมถึงของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างและลุ่มน้ำท่าจีนควรได้รับการพัฒนาดำเนินการเป็นอันดับแรก

3.1.5 ในการจัดทำแผนหลักการบริหารจัดการลุ่มน้ำหลากแบบบูรณาการ และยั่งยืนในเขตพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง ควรประกอบด้วย มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง และมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างน้อยหรือมาตรการไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง ดังนี้

1) เพื่อการอนุรักษ์สภาพการชะลอการไหลของน้ำหลากขนาดใหญ่ตามธรรมชาติ ควรใช้มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างน้อยหรือมาตรการไม่ใช่สิ่งก่อสร้างเป็นหลักประกอบด้วยการควบคุมและกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่น้ำท่วมถึง การจัดทำแผนที่แสดงพื้นที่ล่อแหลม

ต่อภัยน้ำหลากและเผยแพร่ต่อสาธารณะ รวมทั้งการเสริมสร้างรูปแบบขององค์กรของรัฐให้มีประสิทธิภาพในการติดตามกำกับดูแลยิ่งขึ้น

2) เพื่อการประกันระดับความปลอดภัยของพื้นที่ชุมชนหลักปัจจุบันที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึง ควรดำเนินการโดยใช้ทั้งมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างน้อยหรือไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างประกอบกันโดย

- มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างน้อยหรือไม่ใช้สิ่งก่อสร้างประกอบด้วย มาตรการการวางผังเมือง การปรับปรุงเกณฑ์จัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน การคาดการณ์และการเตือนอุทกภัย การช่วยเหลือในระหว่างเกิดอุทกภัยและการฟื้นฟูหลังจากอุทกภัยผ่านพื้นที่ไป รวมทั้งการควบคุมและกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ปิดล้อมของพื้นที่ชุมชนขนาดใหญ่มิให้เกิดขวางการเคลื่อนตัวของน้ำหลากขนาดใหญ่

- มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างประกอบด้วย การสร้างคันปิดล้อมชุมชนเป้าหมายโดยให้มีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งระบบระบายน้ำภายในพื้นที่ปิดล้อมรวมกับการผันน้ำหลากขนาดใหญ่อ้อมพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย เป็นต้น

3) เพื่อเพิ่มระดับความปลอดภัยของพื้นที่เกษตรชลประทานและชุมชนชนบทปัจจุบันที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึง ควรดำเนินการโดยใช้ทั้งมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างน้อยหรือไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างประกอบกันโดย

- มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างน้อยหรือไม่ใช้สิ่งก่อสร้างประกอบด้วย มาตรการแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การปรับปรุงเกณฑ์จัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน การคาดการณ์และการเตือนอุทกภัย การช่วยเหลือในระหว่างเกิดอุทกภัยและการฟื้นฟูหลังจากอุทกภัยผ่านพื้นที่ไป รวมทั้งการควบคุมและกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรชลประทานมิให้เกิดขวางการเคลื่อนตัวของน้ำหลากขนาดใหญ่

- มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างประกอบด้วยการปรับปรุงแม่น้ำและคันป้องกันน้ำล้นตลิ่ง และการปรับปรุงระบบส่งน้ำและระบบระบายน้ำในพื้นที่เกษตรชลประทาน เป็นต้น

3.1.6 ต้องมีการฟื้นฟูแม่น้ำ (River Restoration) ทุกแม่น้ำและสาขาของแม่น้ำ และต้องเริ่มปฏิบัติการฟื้นฟูพื้นที่ส่วนบนของลุ่มน้ำ (Head Watershed หรือ Upstream Watershed) ก่อนแล้วจึงปฏิบัติการฟื้นฟูแม่น้ำตอนกลาง (Middle Watershed) และพื้นที่ลุ่มน้ำตอนล่าง (Downstream Watershed)

3.1.7 ต้องมีการอนุรักษ์แม่น้ำทุกสาย (River Conservation) หลังจากที่ได้มีการฟื้นฟูแม่น้ำแล้วโดยเริ่มแม่น้ำที่สำคัญก่อน

3.1.8 การพัฒนาที่ดิน (Land Development) ในบริเวณพื้นที่น้ำท่วมถึง (Floodplain) ต้องมีการควบคุมไม่ให้เกิดการทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) และพื้นที่ลุ่ม (Depression Lands) เพราะว่าพื้นที่เหล่านี้เป็นบริเวณที่กักเก็บน้ำนอกลำน้ำ (Off Stream Storage) ตามธรรมชาติ

3.1.9 ทุกลุ่มน้ำที่มีภัยน้ำหลากต้องมีการฟื้นฟูลุ่มน้ำ (Watershed Rehabilitation) ทั้งลุ่มน้ำโดยเริ่มปฏิบัติการฟื้นฟูบริเวณส่วนบนของพื้นที่ลุ่มน้ำก่อน ต่อมาเป็นบริเวณลุ่มน้ำตอนกลางและตอนล่าง

3.1.10 ทุกลุ่มน้ำที่มีภัยน้ำหลากต้องมีการจัดลุ่มน้ำแบบการมีส่วนร่วมและผสมผสาน (Participatory Integrated Watershed Management)

3.1.11 รัฐบาลควรศึกษาและออกกฎหมายการระบายน้ำ (Drain Laws) ภายในจังหวัดระหว่างจังหวัด และภายในภาคโดยลอกเลียนแบบและหรือดัดแปลงมาจากของต่างประเทศ เช่นของสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมาย County Drain Law, Inter-County Drain Law และ District Drain Law เป็นต้น เพื่อให้มีการพัฒนาระบบการระบายน้ำให้เชื่อมต่อเนื่อง ครอบคลุมทุกพื้นที่ของพื้นที่ลุ่มน้ำ

3.1.12 รัฐบาลควรติดตามให้หน่วยงานต่างๆปฏิบัติงานได้ตามแผนงานและแนวทางที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง เช่น อาคารตามแนวคันกันน้ำทะเลในช่วงถนนสุขุมวิท กม.40 ถึง กม.54 ใช้เพื่อปิดกั้นน้ำทะเล และระบายน้ำในส่วนที่เกินความต้องการทิ้งลงสู่ทะเล ประกอบด้วยสถานีสูบน้ำจำนวน 6 สถานีมีเครื่องสูบน้ำขนาด 200 แรงม้า 87 เครื่องและสามารถสูบน้ำได้ 22.5 ล้านลบ.ม./วัน ซึ่งรัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณในการดูแลรักษาอย่างเพียงพอเพื่อให้เครื่องสูบน้ำทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การบริหารจัดการภัยน้ำหลากอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติควรดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ควรดำเนินการแก้ไขภัยน้ำหลากทั้งระดับเฉพาะถิ่นและระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืนโดยพิจารณาเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ การวางแผนและการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดิน การวางผังเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน และการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่น้ำท่วมถึงในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังโดยให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและมีผลกระทบต่อพื้นที่ข้างเคียงน้อยที่สุด

3.2.2 เนื่องจากธรรมชาติของพื้นที่น้ำท่วมถึงของลุ่มน้ำจะอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางเป็นส่วนใหญ่และเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ขณะเดียวกันก็จะทำหน้าที่เก็บกักน้ำหลากไว้เป็นการชั่วคราวในยามที่เกิดน้ำหลากขนาดใหญ่ ดังนั้นควรกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่น้ำท่วมถึงโดยคำนึงถึงความคงอยู่ของหน้าที่การเก็บกักน้ำหลากไว้เป็นการชั่วคราวด้วย เช่น การพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อให้ทนสภาพน้ำท่วมได้ และควรหลีกเลี่ยงการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และกิจกรรมต่อเนื่องขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่น้ำท่วมถึง

3.2.3 เนื่องจากไม่อาจแก้ไขภัยน้ำหลากได้ทุกกรณี และการย้ายการตั้งถิ่นฐานไปจากที่ตั้งเดิมก็เป็นเรื่องยากและต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ดังนั้นในการบริหารจัดการภัยน้ำหลากควรกำหนดระดับการให้บริการแก้ไขปัญหาน้ำหลากตามลำดับความสำคัญของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

1) สำหรับพื้นที่ชุมชนหลักปัจจุบันที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึงควรประกันระดับความปลอดภัยจากภัยน้ำหลากที่คาบอุบัติ 60 ปีและควรจำกัดขนาดของพื้นที่ชุมชนหลักที่ตั้งอยู่

ในพื้นที่น้ำท่วมถึง หากจำเป็นต้องขยายขนาดชุมชนควรใช้มาตรการผังเมืองเฉพาะมาบริหารจัดการการพัฒนาอย่างเคร่งครัด

2) สำหรับพื้นที่เกษตรชลประทานและชุมชนชนบทปัจจุบันที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึง ควรประกันระดับความปลอดภัยจากภัยน้ำหลากที่คาบอุบัติระหว่าง 10 ปี ถึง 25 ปี และควรใช้มาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน (landuse zoning) มากำกับกับการบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าวอย่างจริงจัง

3) สำหรับพื้นที่เกษตรน้ำฝน (เกษตรธรรมชาติ) ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึง ควรประกันระดับความปลอดภัยจากภัยน้ำหลากที่คาบอุบัติไม่เกิน 5 ปี และสำหรับพื้นที่เกษตรน้ำฝนที่ตั้งอยู่นอกพื้นที่น้ำท่วมถึงควรประกันระดับความปลอดภัยจากภัยน้ำหลากที่คาบอุบัติไม่เกิน 2 ปี

3.2.4 รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการแก้ไขภัยน้ำหลาก และส่งเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำหลากในระบบลุ่มน้ำอย่างจริงจังโดยปรับนโยบายการแก้ไขภัยน้ำหลากให้เป็นระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน และการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว และปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมายทรัพยากรน้ำในบางประเด็น

3.2.5 เนื่องจากฝนเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำหลากดังนั้นการคาดการณ์ฝนล่วงหน้า ทั้งตำแหน่งที่ฝนตก ปริมาณฝนตก และความเข้มของฝนตกได้อย่างแม่นยำ จะทำให้เกิดประโยชน์ในการนำข้อมูลคาดการณ์ฝนล่วงหน้ามาใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาน้ำหลากได้อย่างเหมาะสมทันเหตุการณ์ จึงเสนอให้เพิ่มขีดความสามารถในการคาดการณ์สภาวะอากาศ และเหตุการณ์ฝนตกล่วงหน้าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3.2.6 ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานบริเวณโดยรอบกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะบริเวณนนทบุรีและปทุมธานี อีกทั้งบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑลฝั่งตะวันออกกำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการเกิดขึ้นของสนามบินสุวรรณภูมิ แต่เนื่องจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ มีการทรุดตัวสูงและขาดแคลนน้ำจืดเพื่อนำมาใช้ทำประปา ดังนั้นการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังเนื่องจากฝนตกในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวและภัยน้ำหลากจากแม่น้ำเจ้าพระยาแบบบูรณาการในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาน้ำท่วมขังและภัยน้ำหลากที่จะบังเกิดขึ้นในอนาคต จึงเสนอให้รัฐบาลดำเนินการเร่งด่วนในการกำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนา รวมทั้งดำเนินการวางแผนการพัฒนาพื้นที่บริเวณที่กล่าวถึงข้างต้นแบบบูรณาการและยั่งยืนเพื่อรองรับความต้องการการใช้ที่ดิน การพัฒนาการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาน้ำหลากโดยโครงการที่ควรเร่งดำเนินการคือโครงการศึกษาทางเลือกต่างๆ โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

3.2.7 รัฐบาลควรเร่งปฏิรูปองค์กรการบริหารจัดการน้ำหลากโดยพิจารณาบทบาทภารกิจของหน่วยงานต่างๆตามกฎหมายเพื่อให้การพัฒนาแก้ไขภัยน้ำหลากมีความชัดเจนและต่อเนื่องสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง รวมทั้งเสนอให้พิจารณาบทบาทแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำโดยให้มีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องของภาคประชาชน และผลักดันให้มีผลในทางปฏิบัติภายใน 1 ปี

เลขที่ ๗๒๑๓ (๑)
วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘
เวลา ๑๗.๔๕ น.

ที่ สศ 0001/ ๒ ๔๔๔

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม.10400

5 สิงหาคม 2548

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับ “แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และการจัดการ 25 ลุ่มน้ำสำคัญของประเทศ และแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ”

เรียน ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

- อ้างถึง 1. หนังสือสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ นร 1117/1158
ลงวันที่ 6 สิงหาคม 2547
2. หนังสือสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ นร 1117/1613
ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2547
3. หนังสือสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0504/18262
ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2547
4. หนังสือสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0504/1553
ลงวันที่ 27 มกราคม 2548
5. หนังสือสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0504/633
ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2548

อ้างถึงมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2547 ซึ่งได้มีการมอบหมายให้ส่วนราชการระดับกระทรวง
รับไปพิจารณาดำเนินการแก้ไข และพัฒนาต่อไป ซึ่งขณะนี้ระยะเวลาได้ผ่านไปแล้วพอควร คณะทำงานเรื่องน้ำ
สภาที่ปรึกษาฯ ขอทราบผลการดำเนินการหลังการแก้ปัญหา และพัฒนาลุ่มน้ำสำคัญของประเทศไปแล้ว
อย่างไรเป็นรูปธรรมบ้างเพียงไร หรือมีโครงการ และแผนงานเป้าหมายอย่างไร

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้ ในการรายงานความก้าวหน้า และผลการดำเนินการ
เป็นประการใด กรุณาแจ้งให้ทราบด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายชนะ รุ่งแสง)

ประธานคณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา
แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คณ. 1/458

16 ก.ย. 46

11.504

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
รับที่..... 6681
วันที่..... 16 ก.ย. 2546

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โทร. 0-2612-9222

ที่ สสป. 3542 /2546 วันที่ 16 กันยายน 2546

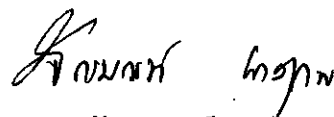
เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ตามที่ได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2546 เห็นชอบขั้นตอนการดำเนินการตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งกำหนดให้สภาพัฒนาฯ ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะหรือให้ความเห็นมาที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อนำเสนอต่อนายกรัฐมนตรีพิจารณาต่อไปนั้น

บัดนี้ สภาพัฒนาฯ ได้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา เกี่ยวกับ "การบริหารจัดการภัยน้ำหลากในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ" ดังนั้น สำนักงานสภาพัฒนาฯ จึงขอเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะดังกล่าว เพื่อสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดดำเนินการต่อไปด้วย จักขอบคุณยิ่ง

(นายจักรมนต์ ฆาสุกวนิช)

เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่

เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
รับที่ ๗๘๙๑ ๗๘๖
วันที่ ๒๗ ต.ค. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๓๕

ที่ นร ๑๑๑๗/ ๑๖๑๓

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๑๒๘ อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. ๑๐๕๐๐

๕๖ ตุลาคม ๒๕๕๗

1/480
27 ต.ค. ๕๗
11.11.11

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับ “แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ” จำนวน ๑ ชุด พร้อมสำเนา จำนวน ๑๐๐ ชุด

ด้วย พระราชบัญญัติสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๓ กำหนดให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี ในปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่บัญญัติไว้ในหมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ในการนี้ สภาที่ปรึกษาฯ ได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗ ให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ “แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ” ต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดดำเนินการต่อไปด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวพรรณราย ชันธกิจ)

นักบริหาร ๑๐

ปฏิบัติราชการแทน เลขาธิการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. ๐-๒๖๑๒-๕๒๒๒ ต่อ ๒๑๔, ๒๒๒

โทรสาร ๐-๒๖๑๖-๕๒๒๒

ที่ นร 1117/ 1๒๐๓

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. 10400

21 ตุลาคม 2547

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับ "แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ"

ด้วย สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นว่าการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ เป็นประเด็นที่ควรเร่งให้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รักษาสิ่งแวดล้อมและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่ จึงได้มอบหมายให้คณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง ดำเนินการศึกษาร่วมกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการจัดการ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวมทั้งแนวทางการพัฒนา 9 กลุ่มลุ่มน้ำ ซึ่งได้แบ่งตามลักษณะของการไหลลงสู่จุดออกทะเล และแม่น้ำนานาชาติ เพื่อให้มองภาพได้ถูกต้องชัดเจนทั้งระบบ และเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำที่มีความเชื่อมต่อและเกี่ยวเนื่องกัน (สรุปผลการศึกษาดำเนินการตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้) ทั้งนี้คณะทำงานฯ ได้นำผลการศึกษาดังกล่าวมาพิจารณาด้วยหลักการและเหตุผลพร้อมกับประมวลเป็นความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ "แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ"

สภาที่ปรึกษาฯ ในคราวประชุมครั้งที่ 19/2547 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2547 ได้พิจารณาผลการศึกษา และความเห็นและข้อเสนอแนะดังกล่าว มีมติให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะทำงานฯ เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. รัฐควรดำเนินการแบ่ง 25 แม่น้ำสำคัญเป็น 9 กลุ่มลุ่มน้ำ เพื่อให้สามารถดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้เป็นระบบทั้งลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งกำหนดมาตรการและการดำเนินการให้เกิดความเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกัน และควรพิจารณาให้ชัดเจนในเรื่องการแบ่งงานของหน่วยงานต่างๆ ให้สอดคล้อง สัมพันธ์กับกลุ่มลุ่มน้ำ

2. รัฐควรดำเนินการให้มียุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำ เพื่อสนองตอบความจำเป็นเพื่อการใช้ น้ำในกิจกรรมต่างๆ โดยใช้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะจากประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมรับผิดชอบการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำ เกิดความโปร่งใสในการจัดการ รวมทั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำควรเร่งดำเนินการในเรื่องสิทธิการใช้น้ำ แนวทางในการจัดสรรน้ำทั้งภายในกลุ่มลุ่มน้ำ และนอกกลุ่มลุ่มน้ำ

3. ควรมีความเป็นรูปธรรมชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตและกรอบการทำงานของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำ

4. รัฐควรทบทวนกรอบการทำงาน และการบริหารจัดการของกรมชลประทาน ซึ่งโดยข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงาน มิใช่มีกรอบการดำเนินงานเพียงการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาน้ำทั้งด้านการเกษตร อุปโภค บริโภค และอุตสาหกรรมควบคู่กันไปด้วย

5. เห็นควรให้มีการทบทวนในเชิงประเมินสรุป เกี่ยวกับการดำเนินการในประเด็นฐานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับน้ำในสภาพปัจจุบันให้เป็นเอกภาพเพียงพอที่จะใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย วางแผน และการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และควรเร่งดำเนินการเสริมสร้างบุคลากรทั้งในระดับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการ และผู้ปฏิบัติที่จะเข้ามารับผิดชอบ

6. ควรเร่งดำเนินการเกี่ยวกับการสำรวจ และจัดเก็บข้อมูลเส้นทางน้ำไหลผ่านตามธรรมชาติ (Flood Way) และแหล่งรองรับน้ำ (แก้มลิง) ในแต่ละจังหวัดรวมทั้ง 9 กลุ่มลุ่มน้ำ เพื่อจะได้ทราบสภาพภาพ และปัญหาของ Flood Way และ แก้มลิงในแต่ละพื้นที่

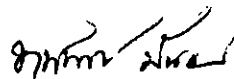
7. การรुकล้ำพื้นที่ทางไหลของน้ำตามธรรมชาติ โดยไม่มีการบูรณะบำรุงรักษาจากเดิมถึงปัจจุบัน สมควรที่จะเร่งดำเนินการแก้ไข และควรให้มีมาตรการควบคุมการใช้ที่ดินและผังเมืองที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนในบริเวณพื้นที่ทางน้ำไหลผ่านตามธรรมชาติ และพื้นที่แก้มลิง

8. ควรกำหนดนโยบาย และเป้าหมายที่ชัดเจนในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดิน และทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน เพื่อให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

9. กรณีศึกษาในประเด็นเขาใหญ่ กับปริมาณน้ำฝน ซึ่งตกลงสู่เขาใหญ่และการไหลลงสู่พื้นที่ส่วนล่างพร้อมส่วนที่ดูดซับไว้ ซึ่งมีผลต่อพื้นที่ลุ่มน้ำอีสานตอนบนและตอนล่าง และภาคตะวันออก รวมทั้งภาคกลางบางส่วน ควรมีการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อประกอบการพิจารณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติโดยรวมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลการพิจารณาเป็นประการใด ขอให้โปรดแจ้งให้ทราบในโอกาสแรกด้วย
 จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายอานันท์ ปันยารชุน)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. 0 - 2612 - 9222 ต่อ 210

โทรสาร 0 - 2612 - 9152

**ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ
และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำ**

1. ความป็นมา

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติและ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ เป็นประเด็นสำคัญของชาติ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมและมีผลผลิตทางการเกษตรได้บริโภคกันอย่างพอเพียงกับคน 60 กว่า ล้านคน และในเวลาเดียวกัน แม้ว่าจะเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 และประเทศได้สูญเสียความ มั่งคั่งไปแล้ว ซึ่งความมั่งคั่งจะกลับคืนมาได้เมื่อไรก็ยังไม่มีการยืนยันในเรื่องนี้ได้ อย่างไรก็ตามประเทศก็มีความอุดมสมบูรณ์เป็นเอกลักษณ์ การที่จะรักษาผลผลิตทางการเกษตรและอาชีพเกษตรกรรมให้เป็นไปได้ด้วยดี นั้น น้ำเป็นปัจจัยสำคัญ ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติและการจัดการ 25 ลุ่มน้ำสำคัญของประเทศอย่างสัมฤทธิ์ผล เป็นประเด็นที่จะต้องเร่งรัดดำเนินการเพราะเป็นสิ่งสำคัญของชาติ

ในเรื่องของการจัดการ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ ปัจจุบันดำเนินการเป็นแต่ละลุ่มน้ำ พิจารณาแบ่งตามภาคของเขตการปกครอง ทำให้เกิดความไม่ครบสมบูรณ์เป็นระบบทั้งลุ่มน้ำขนาดใหญ่หรือกลุ่มลุ่มน้ำตาม ลักษณะภูมิประเทศ ประเด็นที่สำคัญก็คือ หากมีการจัดการกลุ่มลุ่มน้ำโดยแบ่งตามลักษณะการไหลลงเป็น 9 กลุ่มลุ่มน้ำก็จะทำให้การบริหารจัดการลุ่มน้ำเป็นแบบบูรณาการทั้งลุ่มน้ำ

การจัดการ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ จำเป็นต้องมีแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็น รูปธรรมและมีมาตรการที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ซึ่งในการจัดทำแผนแม่บทนี้จำเป็นต้องมีการกำหนด และจัดทำแผนพัฒนาการใช้ที่ดินและผังเมืองที่ชัดเจน และในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนแม่บท และช่วงเวลาที่จะนำแผนแม่บทไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง ได้เล็งเห็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้มอบหมายให้คณะ วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ดำเนินการศึกษาแนวทางที่จะดำเนินการในเรื่องการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำและ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ โดยเน้นใน 7 ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ 1) นโยบายน้ำแห่งชาติ 2) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ 3) คณะกรรมการลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำ 4) กระทรวงน้ำ 5) กฎหมายน้ำ 6) ฐาน ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำและ 7) การจัดกลุ่มลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้ง แนวทางการพัฒนา 9 กลุ่มลุ่มน้ำ

2. การดำเนินการของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง ร่วมกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ดำเนินการศึกษาโดย 1) จัดประชุมเสวนาร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 2) การศึกษาดูงานด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและการชลประทานในพื้นที่ภาคต่างๆ ของประเทศ และ 3) จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อจัดทำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ และได้นำความรู้และความคิดเห็นที่ได้มาวิเคราะห์ และประมวลเพื่อจัดทำเป็นความเห็น และข้อเสนอแนะเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติและ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ รวม 9 กลุ่มลุ่มน้ำนำเสนอสภาที่ปรึกษาฯและคณะรัฐมนตรีต่อไป

3. สภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ

จากการศึกษาของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เสนอให้เห็นถึงสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ ซึ่งสภาที่ปรึกษาฯได้นำเสนอนายกรัฐมนตรี ไปแล้วเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2547 สรุปได้ดังนี้

หัวข้อ	สภาพและปัญหา	แนวทางแก้ไข
1. นโยบายน้ำแห่งชาติ	- นโยบายน้ำแห่งชาติยังเป็นการมองภาพกว้าง ไม่บ่งชี้ชัดในแนวปฏิบัติ - นโยบายในเรื่องน้ำเสีย ยังไม่ชัดเจน - นโยบายและแผนหลักการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐแต่ละสมัยมีความไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุมทุกด้านที่เกี่ยวข้อง - หน่วยงานราชการหลักของรัฐต่างเน้นหนักในด้านการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเป็นส่วนใหญ่ จึงขาดเครื่องมือทางด้านนโยบายการจัดสรรและการจัดการด้านอุปทาน - นโยบายด้านน้ำขาดความเชื่อมโยงกับนโยบายด้านอื่นๆเช่น ป่าไม้ พื้นดิน และผังเมือง เป็นต้น	- เสนอแนะแนวนโยบายที่เหมาะสม สอดคล้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง - ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นที่ขาดหายไป เช่น เรื่องน้ำเสีย เป็นต้น - ให้ความสำคัญในแต่ละข้อของนโยบาย และคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติด้วย - กำหนดนโยบายการใช้ที่ดิน และการพัฒนาในลุ่มน้ำให้เป็นไปอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างความพร้อมในทุกปัจจัย - กำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการจัดสรรน้ำเพื่อประโยชน์สูงสุดอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยความเห็นชอบร่วมกันโดยภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน
2. คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ	- ในทางปฏิบัติคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ดำเนินการได้ยากเพราะเป็น	- จะต้องมีการบูรณาการรองรับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อให้

หัวข้อ	สภาพและปัญหา	แนวทางแก้ไข
	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่กฎหมายหรือมีพระราชบัญญัติรองรับ - องค์ประกอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ไม่ค่อยชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นผู้แทนของส่วนราชการ และยังใช้ดุลพินิจของนายกรัฐมนตรีในการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ - ในข้อเท็จจริง คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ควรจะต้องทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพราะเป็นองค์กรสูงสุดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำสถานภาพการทำงานในปัจจุบันยังไม่ได้ดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่อย่างสมบูรณ์ - หน่วยงานฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ ยังขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการระดับชาติ และมีนโยบายเป็นกลาง - อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่มีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติค่อนข้างเป็นไปในลักษณะการประสานงานและไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนในแต่ละเรื่อง จึงทำให้ไม่มีการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่	มีการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมโดยให้มีภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติในอัตราส่วนที่สูงขึ้น - ควรมีการระบอบองค์ประกอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติให้ชัดเจน ไม่ต้องใช้ดุลพินิจของนายกรัฐมนตรี และควรจะต้องเพิ่มจำนวนตัวแทนผู้ใช้น้ำในคณะกรรมการฯ ให้มากขึ้นเพื่อสะท้อนแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำโดยการมีส่วนร่วมในทุกระดับให้ชัดเจนยิ่งขึ้น - คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติควรเร่งดำเนินการปรับปรุงนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติให้มีความชัดเจนและครอบคลุมทุกด้านพร้อมทั้งระบุแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและสัมฤทธิ์ผล - ควรพิจารณาแต่งตั้งฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ ที่มีประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นกลาง และเป็นที่ยอมรับของทั้งหน่วยงานและภาคเอกชน - ควรปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ให้มีความสำคัญในการกำหนดนโยบายหลักของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมากยิ่งขึ้น และกำหนดวิธีการปฏิบัติให้ชัดเจนในทุกเรื่อง
3. คณะกรรมการลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำสำคัญ	- บทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำยังไม่ค่อยชัดเจน และขาดการรองรับทางด้านกฎหมาย - ขอบเขตพื้นที่การดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำสำคัญจะครอบคลุมเฉพาะแต่ละลุ่มน้ำเท่านั้น ไม่คำนึงถึงกลุ่มลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องกันตามสภาพภูมิศาสตร์หรือการไหลลงทะเลหรือ	- ควรดำเนินการให้มีกฎหมายรองรับ และเพิ่มบทบาทของคณะกรรมการลุ่มน้ำฯ และสำนักเลขาฯ ในขณะดำเนินงานและส่งเสริมในด้านงบประมาณและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง - กำหนดอำนาจ บทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำให้ชัดเจน รวมถึงขอบเขตพื้นที่ในการดำเนินงานด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ

หัวข้อ	สภาพและปัญหา	แนวทางแก้ไข
	แม่น้ำนานาชาติ - การพิจารณาคัดเลือกบุคลากร และผู้แทนภาคประชาชนยังไม่มีมาตรฐาน และยังคำนึงถึงผู้ที่มีความรู้เรื่องน้ำและสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำค่อนข้างน้อย	พิจารณาเป็นภาพรวมในลักษณะกลุ่มลุ่มน้ำ และพิจารณาทรัพยากรอื่นๆ ร่วมด้วย - มีหลักเกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกบุคลากร และผู้แทนภาคประชาชน โดยคำนึงตัวแทนของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ รวมถึงให้ความรู้และทำความเข้าใจในเรื่องน้ำและการบริหารจัดการ และมีประสบการณ์ก่อนการคัดเลือกตัวบุคคล
4. กระทรวงน้ำ	- การขาดองค์กรและโครงสร้างหลักในการบริหารจัดการ - โครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำยังกระจัดกระจาย - การขาดเจ้าภาพในการบริหารจัดการที่แท้จริงและเป็นรูปธรรม - ขาดความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการบริหารจัดการและการปฏิบัติ - การขาดงบประมาณและแผนงบประมาณในการดำเนินการ	- ศึกษาแนวทางการจัดตั้งกระทรวงน้ำ และดำเนินการจัดตั้งกระทรวงน้ำ เพื่อเป็นเจ้าภาพและองค์กรหลักในการบริหารจัดการเพื่อการบริหารจัดการอย่างบูรณาการและเป็นเอกภาพ - ดำเนินการจัดทำ วางแผนด้านงบประมาณ - สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ สามารถทำหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติด้วย - ควรใช้ชื่อ “กระทรวงน้ำ” จะเหมาะสมกว่า “กระทรวงทรัพยากรน้ำ” เพราะจะครอบคลุมมากกว่า และเน้นในเรื่องบริหารจัดการน้ำ
5. กฎหมายน้ำ	- การขาดกฎหมายแม่บทหรือพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ - ความหลากหลายและไม่ครอบคลุมของกฎหมายในปัจจุบัน และกฎหมายบางฉบับล้าสมัย - การขาดความเป็นเอกภาพและมีความขัดแย้งของกฎหมายระหว่างหน่วยงาน - การขาดการประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน - กฎหมายเน้นเรื่องการใช้ ไม่ได้เน้นเรื่องการจัดการ และการบังคับใช้ยังไม่มียกโทษที่มีประสิทธิผล - มีความไม่ชัดเจนในเรื่องอำนาจหน้าที่	- ควรมีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำขึ้นในประเทศไทย - ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเก่าที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ - ควรแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องการบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษ - ควรถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ไปสู่ส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น - ควรมีการประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม ผนึก และทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย

หัวข้อ	สภาพและปัญหา	แนวทางแก้ไข
	ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการกระจายอำนาจ - แม้จะมีหน่วยงานดูแลจำนวนมาก แต่ทรัพยากรน้ำก็ยังอยู่ในระบบที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยเสรี โดยปราศจากกติกากในการจัดสรรน้ำ	และกฎระเบียบในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ - การดำเนินการของทางภาครัฐด้วยมาตรการทางกฎหมายควรคำนึงถึงผลกระทบ และสิทธิประโยชน์ของภาคประชาชนในพื้นที่เพื่อความเป็นธรรมของท้องถิ่น
6. ฐานความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ	- ข้อมูลที่มีอยู่กระจัดกระจายในหลายหน่วยงาน และหลายครั้งมีการขัดแย้งของข้อมูล - ข้อมูลมีความหลากหลาย และไม่มีการจัดกลุ่มของข้อมูล ทำให้ยากต่อการนำไปใช้ - การขาดการเชื่อมต่อ เชื่อมโยง ของข้อมูลที่สมบูรณ์ - การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ - การขาดศูนย์ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำของประเทศ	- มีการรวบรวมและจัดกลุ่มของข้อมูล จัดทำเป็นศูนย์ระบบข้อมูลและฐานความรู้ด้านทรัพยากรน้ำ เชื่อมโยงทั้งระบบให้สมบูรณ์ - จัดอบรม พัฒนา เพิ่มทักษะความรู้ ความสามารถของบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิ และหน้าที่ในการดูแลบำรุงรักษาแหล่งน้ำให้กับประชาชนทุกพื้นที่และทุกภาคส่วน - จัดให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลในทุกระดับทั้งฝ่ายปฏิบัติและฝ่ายบริหาร
7. การจัดกลุ่มลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ	- การจัดกลุ่มลุ่มน้ำเป็น 25 ลุ่มน้ำ (เดิม) ทำให้เห็นภาพไม่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องในเชิงการจัดการเป็นระบบภาพรวมทั้งกลุ่มลุ่มน้ำ	- ควรจัดกลุ่มลุ่มน้ำเป็น 9 ลุ่มน้ำ ตามการไหลลง เพื่อให้มองเห็นภาพได้ถูกต้องชัดเจนทั้งระบบ และมีรายละเอียดแยกเป็นแต่ละลุ่มน้ำหลักทั้ง 25 ลุ่มน้ำสำคัญของประเทศเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำที่มีความเชื่อมต่อ

4. แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ

จากการศึกษาของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาตินั้นได้แยกออกเป็นประเด็นหลักที่จะต้องดำเนินการ 2 ประเด็นด้วยกัน ดังนี้

- 1) แนวทางและกรอบการพัฒนาแหล่งน้ำต้นทุน
- 2) แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

4.1 แนวทางและกรอบการพัฒนาแหล่งน้ำต้นทุน

จากการที่ประชากรของประเทศได้เพิ่มขึ้นจนถึง 62 ล้านคนในปัจจุบัน จึงทำให้มีความต้องการใช้น้ำมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นการขยายตัวทั้งเขตชุมชน อุตสาหกรรม และพื้นที่การเกษตร ทำให้เพิ่มความต้องการใช้น้ำมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ทำให้แหล่งน้ำต้นทุนที่ควบคุมได้ในปัจจุบันไม่เพียงพอและจะทวีความขาดแคลนมากยิ่งขึ้นตามลำดับในอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาแหล่งน้ำต้นทุนเพิ่มขึ้น โดยสามารถดำเนินการได้ในหลายแนวทาง

4.1.1 ปริมาณความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ

1) ปริมาณความต้องการใช้น้ำในปัจจุบัน

ในภาพรวมของปริมาณความต้องการใช้น้ำในปัจจุบันพิจารณาความต้องการน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และอุตสาหกรรมในปี 2544 ปริมาณความต้องการน้ำเพื่อการชลประทานสำหรับพื้นที่โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางที่มีอยู่ในปัจจุบัน และปริมาณความต้องการน้ำเพื่อใช้ในการรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำ ดังสรุปผลการศึกษาปริมาณความต้องการน้ำแต่ละประเภทในแต่ละกลุ่มลุ่มน้ำหลักและเป็นรายลุ่มน้ำได้ดังนี้

กลุ่มลุ่มน้ำหลัก	ปริมาณความต้องการน้ำในปัจจุบัน 2544 (ล้าน ลบ.ม.)								
	อุปโภคบริโภค	อุตสาหกรรม	ชลประทาน			ระบบนิเวศ	รวมปริมาณน้ำต้องการ		
			ฤดูฝน	ฤดูแล้ง	รวม		ฤดูฝน	ฤดูแล้ง	ทั้งปี
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขานแม่ปิง	571.07	310.36	4,766.39	3,324.05	8,090.44	3,520.20	6,967.20	5,524.87	12,492.07
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขานแม่ปิงตอนบน	12.33	3.95	70.66	43.63	114.29	1,453.04	805.32	778.29	1,583.61
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	1,347.70	598.25	9,062.38	15,097.75	24,160.13	3,364.11	11,717.41	17,752.78	29,470.19
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	47.04	63.26	1,033.82	3,176.55	4,210.37	1,500.48	1,839.21	3,981.94	5,821.15
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	54.74	87.02	816.69	1,073.56	1,890.25	147.44	961.29	1,218.16	2,179.45
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	69.51	93.33	62.71	186.22	248.93	205.22	246.74	370.25	616.99
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	27.43	34.14	650.07	264.02	914.08	269.36	815.54	429.48	1,245.02
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	180.59	91.59	1,024.46	647.49	1,671.95	7,045.60	5,902.98	3,086.75	8,989.73
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	52.87	34.42	75.10	89.24	164.33	2,093.44	1,528.92	816.15	2,345.07
รวมลุ่มน้ำทั้งประเทศ	2,363.28	1,316.33	17,562.26	23,902.52	41,464.78	19,598.89	30,784.59	33,958.68	64,743.27

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในภาพรวมทั้งประเทศมีปริมาณความต้องการน้ำเพื่อใช้ในการกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งสิ้นประมาณ 64,743.27 ล้าน ลบ.ม./ปี โดยกิจกรรมที่มีปริมาณความต้องการน้ำสูงสุดได้แก่ ปริมาณน้ำต้องการเพื่อการชลประทานซึ่งมีปริมาณความต้องการน้ำถึง 41,464.78 ล้าน ลบ.ม./ปี หรือประมาณร้อยละ 64.04 ของปริมาณน้ำต้องการทั้งหมด โดยปริมาณน้ำต้องการในส่วนนี้กว่าร้อยละ 50 จะอยู่ในกลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ชลประทานที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ

2) ปริมาณความต้องการใช้น้ำในอนาคต

จากการพัฒนาพื้นที่ชลประทานในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาประมาณ 100 ปี กรมชลประทานสามารถพัฒนาพื้นที่ชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางทั่วทั้งประเทศได้ประมาณ 21,876 ล้านไร่ เมื่อนำมารวมกับพื้นที่โครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่ดำเนินการโดยกรมเร่งรัดพัฒนาชนบท (ปัจจุบันโอนย้าย

งานมาอยู่กับกรมทรัพยากรน้ำ) และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน (ปัจจุบันโอนย้ายงานมาอยู่กับกรมชลประทาน) ส่งผลให้ในปัจจุบันมีพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาระบบชลประทานแล้วทั้งสิ้นประมาณ 26.884 ล้านไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่การเกษตรที่มีศักยภาพในการพัฒนาระบบชลประทานทั้งหมดทั่วประเทศ ซึ่งมีประมาณ 91,429.48 ตร.กม. หรือ 57.143 ล้านไร่ แล้วพบว่าในปัจจุบันสามารถพัฒนาระบบชลประทานได้ประมาณร้อยละ 47.05 ของพื้นที่ศักยภาพทั้งหมด

ในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ชลประทานในอนาคตของทุกกลุ่มน้ำ ได้พิจารณาจากข้อมูลการพัฒนาในอดีตซึ่งมีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเป็นจำนวนมาก มีทรัพยากรน้ำต้นทุนมาก มีตำแหน่งก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่เหมาะสมเพียงพอ รวมถึงยังมีการต่อต้านจากองค์กรเอกชนบางองค์กร ไม่เข้มข้นมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับสถานะในปัจจุบัน ซึ่งเริ่มมีปัญหาคาดแคลนปริมาณน้ำต้นทุนในช่วงฤดูแล้ง การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพื่อเก็บกักน้ำต้นทุนเป็นไปได้ยากขึ้นทั้งในด้านการกำหนดตำแหน่งที่เหมาะสม และการต่อต้านจากองค์กรเอกชน เข้มข้นมากขึ้น รวมถึงปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ อีก แต่ในขณะเดียวกันเทคโนโลยีในการนำน้ำขึ้นมาใช้ รวมถึงระบบส่งน้ำก็มีการพัฒนามากขึ้น มีการใช้ระบบเครื่องสูบน้ำและท่อส่งน้ำในการส่งน้ำชลประทาน เป็นต้น รวมถึงแนวโน้มในการพัฒนาในอดีตของแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำ จากการพิจารณาปัจจัยต่างๆ เหล่านี้นำมากำหนดเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ชลประทานในอนาคตในเบื้องต้นในแต่ละกลุ่มน้ำ และได้สรุปปริมาณความต้องการใช้น้ำในอนาคตไว้ 2 กรณี ดังนี้

(1) กรณีพัฒนาพื้นที่ชลประทานในช่วง 10 ปี

สำหรับการประเมินปริมาณความต้องการน้ำเพื่อการชลประทานในช่วง 10 ปีข้างหน้า หรือปี พ.ศ.2554 ซึ่งกำหนดเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละกลุ่มน้ำอยู่ระหว่างร้อยละ 20 ถึง 100 ของพื้นที่ศักยภาพการพัฒนาชลประทานทั้งหมด โดยคิดเป็นพื้นที่รวมของการพัฒนาตามแผนเท่ากับ 46,572.45 ตร.กม. หรือ 29.108 ล้านไร่ ในขณะที่มีพื้นที่ชลประทานในปัจจุบัน (โครงการขนาดใหญ่-กลาง โครงการพัฒนาแหล่งน้ำโดยรพช. และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า) อยู่แล้ว 26.884 ล้านไร่ หรือคิดเป็นพื้นที่ที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมอีกประมาณ 2.224 ล้านไร่ โดยมีปริมาณความต้องการน้ำสำหรับทุกกิจกรรมในอนาคตในแต่ละกลุ่มน้ำหลักได้ดังนี้

กลุ่มลุ่มน้ำหลัก	ปริมาณความต้องการน้ำในอนาคตกรณีที่ 1 (2554) (ล้าน ลบ.ม.)								
	อุปโภคบริโภค	อุตสาหกรรม	ชลประทาน			ระบบนิเวศ	รวมปริมาณน้ำต้องการ		
			ฤดูฝน	ฤดูแล้ง	รวม		ฤดูฝน	ฤดูแล้ง	ทั้งปี
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	646.13	628.14	5,672.03	4,225.57	9,897.60	3,520.20	8,069.26	6,622.80	14,692.06
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสายตอนบน	17.09	9.68	70.66	43.63	114.29	1,453.04	810.57	783.53	1,594.10
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	1,525.94	1,581.67	9,585.41	15,753.57	25,338.98	3,364.11	12,821.27	18,989.43	31,810.70
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	54.55	177.92	1,033.82	3,176.55	4,210.37	1,500.48	1,900.29	4,043.03	5,943.32
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	70.47	260.47	1,017.62	1,473.62	2,491.25	147.44	1,256.81	1,712.82	2,969.63
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล่าวไทยตะวันออก	98.89	301.05	62.71	186.22	248.93	205.22	365.29	488.80	854.09
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล่าวไทยตะวันตก	31.17	164.21	671.97	305.54	977.52	269.36	904.34	537.91	1,442.25
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	230.24	317.59	1,197.46	751.38	1,948.84	7,045.60	6,259.75	3,282.52	9,542.27
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	78.17	92.44	91.11	104.56	195.67	2,093.44	1,600.48	859.25	2,459.73
รวมลุ่มน้ำทั้งประเทศ	2,752.64	3,533.18	19,402.79	26,020.65	45,423.44	19,598.89	33,988.06	37,320.09	71,308.15

(2) กรณีพัฒนาพื้นที่ชลประทานเต็มศักยภาพ

ในการสรุปปริมาณความต้องการน้ำชลประทานสำหรับพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาระบบชลประทานของทุกกลุ่มน้ำซึ่งมีพื้นที่ที่มีศักยภาพ 91,429.48 ตร.กม. หรือ 57.143 ล้านไร่ ในขณะที่มีพื้นที่ชลประทานในปัจจุบันอยู่แล้ว 26.884 ล้านไร่ หรือคิดเป็นพื้นที่ที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมอีกประมาณ 30.259 ล้านไร่ โดยมีปริมาณความต้องการน้ำสำหรับทุกกิจกรรมในอนาคตดังนี้

กลุ่มลุ่มน้ำหลัก	ปริมาณความต้องการน้ำในอนาคตกรณีที่ 2 (2564) (ล้าน ลบ.ม.)								
	อุปโภค บริโภค	อุตสาหกรรม	ชลประทาน			ระบบ นิเวศ	รวมปริมาณน้ำต้องการ		
			ฤดูฝน	ฤดูแล้ง	รวม		ฤดูฝน	ฤดูแล้ง	ทั้งปี
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	646.13	628.14	23,430.81	21,681.35	45,112.16	3,520.20	25,828.04	24,078.58	49,906.62
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	17.09	9.68	70.66	43.63	114.29	1,453.04	810.57	783.53	1,594.10
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	1,525.94	1,581.67	13,345.80	20,130.02	33,475.82	3,364.11	16,581.66	23,365.88	39,947.54
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	54.55	177.92	1,033.82	3,176.55	4,210.37	1,500.48	1,900.29	4,043.03	5,943.32
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	70.47	260.47	1,568.48	2,570.99	4,139.47	147.44	1,807.67	2,810.18	4,617.85
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	98.89	301.05	62.71	186.22	248.93	205.22	365.29	488.80	854.09
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	31.17	164.21	870.07	681.14	1,551.21	269.36	1,102.44	913.51	2,015.95
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	230.24	317.59	5,605.76	3,365.52	8,971.28	7,045.60	10,668.04	5,896.67	16,564.71
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	78.17	92.44	618.56	609.35	1,227.91	2,093.44	2,127.93	1,364.03	3,491.96
รวมลุ่มน้ำทั้งประเทศ	2,752.64	3,533.18	46,606.67	52,444.77	99,051.44	19,598.89	61,191.94	63,744.21	124,936.15

สำหรับการพัฒนาพื้นที่ชลประทานจนเต็มศักยภาพพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบชลประทานคงดำเนินการได้ยาก เพราะจะต้องใช้ปริมาณน้ำมาก และไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำที่จะพัฒนาอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางให้สามารถส่งน้ำได้อย่างพอเพียงตามอัตราการใช้น้ำอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นในพื้นที่ที่ไม่สามารถพัฒนาระบบชลประทานได้ จึงต้องพัฒนาในลักษณะพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการขนาดเล็ก หรือในลักษณะของเกษตรยังชีพ หรือเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

4.1.2 แนวทางและมาตรการจัดหาแหล่งน้ำต้นทุน

จากข้อจำกัดศักยภาพการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำ สภาพปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาแหล่งน้ำมีหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งขาดการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ ทำให้ขาดประสิทธิภาพ และไม่เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการแผนการจัดการหาแหล่งน้ำต้นทุนในกลุ่มน้ำหลักต่างๆ ได้มีการดำเนินการพัฒนาต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและสามารถสนองความต้องการใช้น้ำในกลุ่มน้ำ การจัดหาแหล่งน้ำต้นทุนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการวางแผนและศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศในแผนต่างๆ กล่าวคือ

- 1) การปรับปรุงโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางให้มีประสิทธิภาพการใช้งาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 2) การปรับปรุงแหล่งน้ำชุมชน / แหล่งน้ำขนาดเล็ก
- 3) การพัฒนาโครงการขนาดเล็ก โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และสระน้ำชุมชน

- 4) การพัฒนาโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางเพื่อเป็นแหล่งน้ำต้นทุนเพิ่มเติม
- 5) การพัฒนาโครงการชลประทานระบบท่อส่งน้ำ
- 6) การพัฒนาโครงการผันน้ำจากลุ่มน้ำข้างเคียงด้วยระบบท่อส่งน้ำดิบ
- 7) การขุดลอกหนองน้ำ คลองธรรมชาติ และแก้มลิง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำ
- 8) การอนุรักษ์ดินน้ำลำธารและฟื้นฟูสภาพลุ่มน้ำตอนบน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำตามธรรมชาติ

4.1.3 การทบทวนแผนการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทาน

1) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางในปัจจุบัน

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางที่ได้ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จในปัจจุบันได้รวบรวมจากกรมชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 694 โครงการ มีปริมาตรความจุเก็บกักทั้งหมด 70,518 ล้าน ลบ.ม. เป็นปริมาตรความจุใช้งาน 46,751 ล้าน ลบ.ม. และมีพื้นที่ชลประทานรวมทั้งสิ้น 21.88 ล้านไร่ หรือประมาณ 22 ล้านไร่

2) โครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางตามแผนดำเนินการช่วงปี 2547 – 2551

กรมชลประทานได้กำหนดแผนพัฒนาโครงการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งขนาดใหญ่และขนาดกลางในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำและกลุ่มลุ่มน้ำ โดยกำหนดช่วงระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2551 จำนวนทั้งสิ้น 211 โครงการ โดยโครงการดังกล่าวประกอบด้วยโครงการทั้งประเภทอ่างเก็บน้ำ เขื่อนทดน้ำ ฝายทดน้ำ ระบบส่งน้ำ และระบบผันน้ำ ได้รับความจุอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้นรวมทั้งสิ้น 7,602 ล้าน ลบ.ม. และพื้นที่ชลประทานเป้าหมายประมาณ 5.29 ล้านไร่ โดยมีรายละเอียดแยกเป็นรายกลุ่มลุ่มน้ำ ได้ดังนี้

กลุ่มลุ่มน้ำ	จำนวนโครงการ	ความจุอ่างเก็บน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่โขง	51	352.80	645,333
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสะแกกรัง	1	-	12,000
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา - ท่าจีน	80	4,124.97	2,222,310
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	6	73.66	40,700
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	15	1,634.91	1,131,221
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	19	830.98	716,221
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันตก	8	88.44	87,900
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	20	409.83	393,920
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	11	85.96	45,400
ภาพรวมทั้งประเทศ	211	7,601.55	5,294,255

จะเห็นว่ากลุ่มลุ่มน้ำที่มีศักยภาพในการพัฒนาโครงการอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางมากที่สุดคือกลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน (4,125 ล้าน ลบ.ม.) รองลงมาคือกลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง (1,635 ล้าน ลบ.ม.)

3) โครงการบริหารจัดการระบบชลประทานแบบบูรณาการทั่วประเทศ

กรมชลประทานได้เสนอให้มี “โครงการน้ำแก่งจน” เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงประโยชน์ของน้ำ ก่อให้เกิดผลิตภาพทางการเกษตรมากขึ้น และยังป้องกันภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำ (น้ำท่วม น้ำแล้ง มลภาวะทางน้ำ) ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้นด้วย โดยมีเป้าหมายหลักในด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและจัดการน้ำ สรุปได้ดังนี้

- 1) เพิ่มปริมาณน้ำเก็บกัก ประมาณ 20,500 ล้าน ลบ.ม. ประกอบด้วย
 - จัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ 10,000 ล้าน ลบ.ม.
 - ปรับปรุงแหล่งน้ำเดิม 2,500 ล้าน ลบ.ม.
 - ปรับปรุง/พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กและแก้มลิง 3,000 ล้าน ลบ.ม.
 - สระน้ำชุมชนประจำหมู่บ้าน 25,000 แห่งๆ ละไม่น้อยกว่า 200,000 ลบ.ม. รวมทั้งสิ้น 5,000 ล้าน ลบ.ม. (ในจำนวนหมู่บ้านที่เกิดภาวะแห้งแล้งประมาณ 35,000 แห่ง)
- 2) เพิ่มพื้นที่ชลประทานในอีก 5 ปีข้างหน้า มีพื้นที่ชลประทานเป็น 33 ไร่
 - ปัจจุบันพื้นที่ชลประทานมี 22 ล้านไร่ คาดหวังว่าภายในปี 2551
 - มีพื้นที่ชลประทานเพิ่มอีก 11 ล้านไร่ เป็น 33 ล้านไร่
 - มีพื้นที่รับประโยชน์ 25 ล้านไร่
 - มีพื้นที่รับประโยชน์จากสระน้ำ เกษตรยังชีพ และอุปโภคบริโภค 73 ล้านไร่

4.1.4 ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งน้ำ

จากการทบทวนข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า ศักยภาพในการจัดหาแหล่งน้ำต้นทุน โดยพัฒนาอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางประมาณ 10,000 ล้าน ลบ.ม. และจะได้แหล่งน้ำต้นทุนเพิ่มขึ้นจากการปรับปรุงโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางเดิมประมาณ 2,500 ล้าน ลบ.ม. โดยจะพัฒนาพื้นที่ชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางได้เพิ่มขึ้นอีกไม่เกิน 10 ล้านไร่ หรือรวมทั้งปัจจุบันแล้วประมาณ 32 ล้านไร่

สำหรับพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการชลประทานทั้งหมด 57 ล้านไร่นั้น ควรจะพัฒนาเป็นโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางที่มีระบบชลประทานสมบูรณ์ทั้งปัจจุบันและอนาคตประมาณ 32 ไร่ และที่เหลืออีก 25 ล้านไร่ ควรพัฒนาเป็นโครงการขนาดเล็กหรือโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

สำหรับพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งหมด 130 ล้านไร่นั้น ส่วนที่อยู่นอกเขตพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการชลประทานประมาณ 73 ล้านไร่ นั้นยังคงต้องเป็นเกษตรน้ำฝนหรือพัฒนาเป็นพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการขุดสระน้ำ เกษตรยังชีพ เป็นต้น

ในการพัฒนาและปรับปรุงอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง ให้มีความจุเพิ่มขึ้น 12,500 ล้าน ลบ.ม. จะได้ความจุที่ระดับเก็บกักรวมทั้งสิ้น 83,018 ลบ.ม. หรือประมาณร้อยละ 38.9 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีทั้งประเทศ

4.2 แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แสดงไว้ในแผนภูมิประกอบด้วย

- 1) สร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำและคุณค่าของน้ำ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 2) พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
- 3) กำหนดและจัดทำแผนพัฒนาการใช้ที่ดินและผังเมืองให้ชัดเจน
- 4) กำหนดนโยบายน้ำแห่งชาติให้ชัดเจน และนำไปสู่การปฏิบัติได้
- 5) จัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในระดับลุ่มน้ำ
- 6) กำหนดมาตรการจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพ
- 7) ปรับกลไกองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพในทุกระดับ
- 8) ปรับปรุงกฎหมายน้ำ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย และบทลงโทษ
- 9) พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลและองค์ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์
- 10) จัดกลุ่มลุ่มน้ำหลักตามลักษณะการไหลลงสู่ทะเลและแม่น้ำนานาชาติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับลุ่มน้ำ กลุ่มลุ่มน้ำ และภาพรวมของประเทศ

4.2.1 การสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำและคุณค่าของน้ำเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สมควรเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายจะต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจให้คนไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ รู้ถึงคุณค่าของน้ำ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

- 1) บรรลุความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจถึงสภาพทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำต่างๆ สภาพปัญหาและกระบวนการแก้ไข และเข้าใจในหน้าที่การมีส่วนร่วมรักษาสถานที่แหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่รัฐจัดสร้างขึ้น
- 2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนทั่วไปในทุกกลุ่มน้ำตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ รู้คุณค่าของน้ำและใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลและความถูกต้องขององค์ความรู้ทรัพยากรน้ำ

4) สนับสนุนให้สถาบันของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้มีโอกาสทำการศึกษาวิจัย และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นหรือลุ่มน้ำของตนเอง และเผยแพร่และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง

4.2.2 การพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

การพัฒนาซึ่งกลไกของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้านต่างๆ ควรดำเนินการดังนี้

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการที่จะแก้ไขปัญหของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาในเรื่องน้ำของชุมชน หรือสนองความต้องการน้ำของชุมชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือกำหนดแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อบรรเทาหรือจัดปัญหาเรื่องน้ำ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นธรรม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาเกี่ยวกับน้ำในลุ่มน้ำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของชุมชนเองและของหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
- 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้งที่เอกชนและรัฐดำเนินการให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป
- 9) ร่วมประชุม อบรม สัมมนา ที่ทางราชการและภาคเอกชนจัดขึ้น โดยร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกัน
- 10) ร่วมเป็นสมาชิก ผู้นำ และเป็นกรรมการในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางราชการจัดขึ้น
- 11) มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวน แนะนำ ประชาสัมพันธ์ เรื่องราวข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้านต่างๆ ให้ประชาชนในชุมชนของแต่ละลุ่มน้ำได้รับรู้เรื่องราวและเกิดความเข้าใจที่ดี

4.2.3 การกำหนดและพัฒนารอบการใช้ประโยชน์ที่ดินและผังเมือง

เพื่อควบคุมปริมาณความต้องการใช้น้ำไม่ให้เกิดศักยภาพ เพื่อการบรรเทาน้ำท่วมทั้งในเขตชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม และเพื่อควบคุมรักษาคุณภาพน้ำและระบบนิเวศ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดและพัฒนารอบการใช้ประโยชน์ที่ดินและผังเมืองให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพที่มีอยู่ โดยมีแนวทางดังนี้

1) การกำหนดบริเวณน้ำหลาก พื้นที่ชะลอน้ำหรือแก้มลิง และทางระบายน้ำหลักในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมและชัดเจน และมีการควบคุมมาตรการการใช้ที่ดินที่เหมาะสม โดยเน้นให้คนอยู่ร่วมกับน้ำได้

2) การกำหนดพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในด้านการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด โดยคำนึงถึงสภาพและศักยภาพของดิน ความลาดเทของพื้นดิน ตลอดจนกำหนดพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาระบบชลประทาน เพื่อนำไปประกอบในการจัดหาแหล่งน้ำต้นทุนตามศักยภาพที่เหมาะสม

3) การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร การอนุรักษ์และควบคุมกิจกรรมในบริเวณพื้นที่รับน้ำของอ่างเก็บน้ำต่างๆ ที่สร้างขึ้นและแหล่งเก็บกักน้ำธรรมชาติ ตลอดจนอนุรักษ์หรือกำหนดพื้นที่กันชนบริเวณพื้นที่อนุรักษ์เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาและน้ำอุปโภคบริโภคของชุมชน

4.2.4 การกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของชาติให้ชัดเจน

วิสัยทัศน์น้ำแห่งชาติ ต้องมีความเป็นเอกลักษณ์และชัดเจน นโยบายน้ำแห่งชาติและนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำจะต้องชัดเจน ครอบคลุมในทุกด้าน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

นโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของชาติควรต้องมุ่งเน้นในประเด็นการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่มีอยู่หลายด้านในปัจจุบันให้บรรลุตามเป้าหมาย ดังนี้

1) มุ่งแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและกิจการต่างๆ อันเนื่องมาจากการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เพื่อการเกษตร เพื่อการอุตสาหกรรม และอื่นๆ โดยการพัฒนาและจัดหาน้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ ที่เหมาะสม

2) เน้นการจัดสรรน้ำให้เหมาะสมและเป็นธรรมในการใช้น้ำด้านต่างๆ กรณีมีแหล่งน้ำปริมาณจำกัดการบริหารจัดการสรรน้ำควรตอบสนองตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานด้านอุปโภคบริโภคในลำดับแรก โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ตามความเหมาะสม

3) เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ปรับปรุงฟื้นฟู และบูรณะรักษาแหล่งน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่รัฐได้สร้างไว้ไม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรม ทั้งนี้เพื่อให้แหล่งน้ำเหล่านั้นมีสภาพใช้งานได้ยืนนาน และยังคงช่วยรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงมีความสมบูรณ์ต่อไป

4) เร่งแก้ไขปัญหาพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมในทุกลุ่มน้ำของประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัยเป็นประจำ ซึ่งเป็นเหตุให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวและสถานะเศรษฐกิจต้องได้รับความเดือดร้อนและเกิดความเสียหาย ให้บรรเทาหรือกำจัดจนหมดสิ้นไป

5) เร่งแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ ทั้งที่เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์ทำขึ้น ที่สำคัญได้แกปัญหาน้ำเสีย

4.2.5 การจัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในระดับลุ่มน้ำ และกลุ่มลุ่มน้ำหลัก

แผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำเป็นแผนหลักซึ่งประกอบด้วย ยุทธศาสตร์และวิธีการที่จะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นร่วมกันอย่างเป็นระบบ

สัมพันธ์กันในแต่ละลุ่มน้ำหรือระหว่างลุ่มน้ำ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุดอย่างยั่งยืนและแก้ไขปัญหเกี่ยวกับน้ำที่มีทั้งหมดได้ แผนแม่บทของแต่ละลุ่มน้ำและภาพรวมในระดับกลุ่มลุ่มน้ำจะประกอบด้วยแผนแม่บทหลักๆ ดังนี้

- แผนแม่บทการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำ
- แผนแม่บทการจัดสรรและใช้ทรัพยากรน้ำ
- แผนแม่บทการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ
- แผนแม่บทการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและการระบาย
- แผนแม่บทการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำและมลภาวะทางน้ำ

1) แผนแม่บทการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำ

(1) แผนแม่บทการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค สำหรับหมู่บ้านแห่งแล้งรุนแรงและหมู่บ้านที่มีน้ำกินน้ำใช้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ต้องการความช่วยเหลือในแต่ละลุ่มน้ำและกลุ่มลุ่มน้ำ

(2) แผนแม่บทการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร หลังจากศึกษาสภาพการใช้พื้นที่ทำการเกษตรภายในเขตลุ่มน้ำ สภาพน้ำท่าและศักยภาพของแหล่งน้ำต่างๆ แล้ว ทุกพื้นที่ภายในลุ่มน้ำจะทราบถึงทิศทางการพัฒนาแหล่งน้ำ ช่วยเหลือการเกษตรที่ควรดำเนินการต่อไป

(3) แผนแม่บทการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุตสาหกรรม หลังจากศึกษาสภาพแหล่งอุตสาหกรรมและความต้องการน้ำเพื่ออุตสาหกรรมของแต่ละลุ่มน้ำแล้ว จะต้องจัดทำแผนแม่บทการจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งแผนแม่บทด้านนี้อาจรวมอยู่ในแผนแม่บทการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแผนแม่บทการจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคค่อนข้างมากในหลายพื้นที่

2) แผนแม่บทการจัดสรรน้ำและใช้ทรัพยากรน้ำ

(1) แผนแม่บทการจัดสรรน้ำตามลำดับความจำเป็น (ความสำคัญ) ของกิจกรรมและชุมชนที่ใช้น้ำ

(2) แผนแม่บทการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ใช้น้ำในเขตลุ่มน้ำ ให้ตระหนักถึงสภาพการขาดแคลนน้ำที่มักเกิดเป็นประจำอยู่ทุกลุ่มน้ำในฤดูแล้ง เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการใช้น้ำอย่างประหยัดและรู้คุณค่า

(3) แผนแม่บททางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยหลักทางเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่ง ซึ่งสิ่งสำคัญที่ทำให้การใช้น้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด และมีความยุติธรรมแก่สังคม คือ การคิดค่าน้ำตามความเหมาะสม

3) แผนแม่บทการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ

(1) แผนแม่บทการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ดำเนินการในทุกลุ่มน้ำด้วยวิธีการต่างๆ ประกอบด้วยแผนงานฟื้นฟูและยับยั้งการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าบริเวณต้นน้ำ

(2) แผนแม่บทการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ ดำเนินการด้วยมาตรการต่างๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง กำหนดและมอบหมายภารกิจให้กับหน่วยงานรับผิดชอบในแต่ละท้องที่อย่างชัดเจน

4) แผนแม่บทการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและการระบายน้ำ

จัดทำแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมขังหรือเกิดอุทกภัยเป็นประจำจนเหตุให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวรวมถึงสภาพเศรษฐกิจต้องได้รับความเดือดร้อนและเกิดความเสียหาย ด้วยยุทธศาสตร์แผนงาน / โครงการที่เหมาะสมกับแต่ละท้องที่และสภาพแหล่งน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาให้บรรเทาหรือกำจัดให้หมดไป โดยมีการศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพฝน ปริมาณน้ำไหลหลากของแต่ละลำน้ำและน้ำท่วมขังบริเวณต่างๆ ให้ทราบข้อมูลที่ชัดเจน จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์หาวิธีการแก้ไขปัญหที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สภาพสังคม และผลกระทบด้านต่างๆ ตลอดจนคำนวณ แล้ววางแผนดำเนินการในแต่ละท้องที่ตามลำดับความสำคัญ ทั้งแผนเร่งด่วนและแผนระยะยาวต่อไปโดยประกอบด้วย

(1) แผนแม่บทการแก้ไขปัญหอุทกภัยด้วยการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

(2) แผนแม่บทการแก้ไขปัญหอุทกภัยด้วยการใช้สิ่งก่อสร้าง

5) แผนแม่บทการแก้ไขปัญหามลพิษน้ำ

(1) แผนแม่บทการแก้ไขปัญหาน้ำเค็มน้ำกร่อย ทั้งปัญหาน้ำเค็มน้ำกร่อยที่เกิดตามสภาพธรรมชาติที่บริเวณพื้นที่ลุ่มปากแม่น้ำ หรือพื้นที่ดินเค็มตามธรรมชาติที่มีอยู่มากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงบริเวณที่เกิดน้ำเค็มเนื่องจากการทำนาเกลือโดยการสูบน้ำเค็มจากแหล่งน้ำใต้ดินด้วย

(2) แผนแม่บทการแก้ไขปัญหาน้ำเสีย เนื่องมาจากการพัฒนาตามความเจริญของบ้านเมืองและการขยายตัวต่อเศรษฐกิจ จึงมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากในเขตชุมชน โดยไม่มีการบำบัดน้ำเสียให้มีคุณภาพดีถึงเกณฑ์มาตรฐานก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติตามที่ควร การใช้สารเคมีการเกษตรก็ทำให้แหล่งน้ำจำนวนมากมีคุณภาพเสื่อมโทรม และน้ำเสียบางส่วนที่เกิดจากการระบายทิ้งจากบ้านเรือนโดยไม่มีการบำบัดอีกด้วย ดังนั้นควรมีแผนแม่บทจัดการคุณภาพน้ำทุกกลุ่มน้ำ

ในการจัดทำแผนแม่บทต่างๆ ดังกล่าว จะต้องให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ

4.2.6 กำหนดมาตรการจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพ

โดยกำหนดเป็นแผนแม่บทของกลุ่มน้ำรวมทุกด้านให้มีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทั้งด้านเทคโนโลยีและสภาพสังคมของแต่ละพื้นที่ประกอบด้วย

- 1) มาตรการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำ
- 2) มาตรการจัดสรรและใช้ทรัพยากรน้ำ
- 3) มาตรการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ
- 4) มาตรการแก้ไขปัญหอุทกภัย
- 5) มาตรการแก้ไขปัญหามลพิษน้ำ

4.2.7 การปรับกลไกองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทุกระดับให้มีประสิทธิภาพ

1) องค์กรบริหารจัดการลุ่มน้ำ

องค์กรบริหารจัดการลุ่มน้ำ ประกอบด้วย 2 องค์กรหลักคือ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และคณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยแนวทางการปรับปรุงองค์กรทั้งสองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้นได้นำเสนอไว้ในหัวข้อ 3

2) องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ

องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติที่ควรพิจารณาปรับปรุง คือ การจัดตั้งกระทรวงน้ำ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำหลายด้านดังกล่าวมีประสิทธิภาพ นั่นคือให้มีอำนาจหน้าที่ และการจัดส่วนราชการภายในกระทรวงฯ ดังนี้

กระทรวงน้ำมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อประโยชน์ต่างๆ การแก้ไขปัญหอุทกภัย การอนุรักษ์และฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ การแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำ และราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงน้ำหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงน้ำ จากการพิจารณาเบื้องต้นกระทรวงน้ำมีส่วนราชการดังต่อไปนี้

- (1) สำนักงานรัฐมนตรี
 - (2) สำนักงานปลัดกระทรวง
 - (3) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ
 - (4) กรมอุตุนิยวิทยา
 - (5) กรมชลประทานและพัฒนาแหล่งน้ำ
 - (6) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
 - (7) กรมป้องกันและบรรเทาอุทกภัย
 - (8) กรมฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ
 - (9) รัฐวิสาหกิจที่ควรจัดให้อยู่ในสังกัด ได้แก่ การประปาส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง
- องค์การจจัดการน้ำเสีย เป็นต้น

4.2.8 ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษ

การจัดการทรัพยากรน้ำด้านต่างๆ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีส่วนมาจากกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ มีเนื้อหาบัญญัติไว้ไม่ครอบคลุมทั่วทุกกิจการ มีปัญหาความหลากหลายของกฎหมาย ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย และขาดกฎหมายหลักที่กำหนดเป็นแนวเดียวในการปฏิบัติตาม ฯลฯ ซึ่งนับเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลควรพิจารณาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

- 1) สมควรให้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำขึ้นในประเทศไทย
- 2) สมควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเก่าที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ
- 3) การบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษ

4.2.9 พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลและองค์ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์

(ฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องต้องมีการพัฒนาฐานข้อมูลทั้งระดับพื้นที่และระดับลุ่มน้ำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการ ติดตามตรวจสอบทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำได้อย่างทันการ รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการป้องกันและปราบปราม การใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างผิวกฎหมายด้วย

สำหรับศูนย์ข้อมูลทรัพยากรน้ำนั้น ในช่วงการดำเนินการต่อไป สมควรที่จะให้มีการพัฒนาบุคลากร ทั้งระดับปฏิบัติงาน ระดับผู้ชำนาญการ และระดับผู้เชี่ยวชาญเพื่อจะได้ร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้/ฐานความรู้ ด้านน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาทำการ วิเคราะห์ วิจัย และสรุปผลเป็นฐานความรู้ในระดับต่างๆ อาทิเช่น ฐานความรู้สำหรับนักวิชาการ/นักวิจัยที่จะ สามารถนำไปใช้ ฐานความรู้ที่ช่วยในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำสำหรับผู้บริหารหรือ ระดับนโยบาย เป็นต้น นอกจากนี้สมควรที่จะมีการเชื่อมโยงติดต่อกับฐานความรู้ในต่างประเทศที่ทันสมัย อาทิเช่น การนำแบบจำลองคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ หรือพัฒนาใช้ขึ้นเองในปัจจุบัน การนำเทคนิคการ พยากรณ์และคาดการณ์ภัยทางน้ำต่างๆ ทั้งอุทกภัยและมลภาวะทางน้ำ มาประยุกต์ใช้ ซึ่งรวมถึงการจัดให้มีการ ฝึกอบรมในด้านการใช้ข้อมูลทรัพยากรน้ำในระดับต่างๆ และการใช้แบบจำลองหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย

4.2.10 การจัดกลุ่มลุ่มน้ำหลักเพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเฉพาะในแต่ละลุ่มน้ำหลัก อาจทำให้เห็นภาพไม่ถูกต้องสมบูรณ์ หรือยังไม่สอดคล้องในเชิงการจัดการเป็นระบบทั้งลุ่มน้ำจนถึงจุดออกทะเลหรือไหลลงสู่มหาน้ำนานาชาติ ดังนั้นจึงสมควรจัดกลุ่มลุ่มน้ำเป็น 9 กลุ่ม ตามการไหลลงเพื่อให้ง่ายต่อการได้ถูกต้องชัดเจนทั้งระบบ และมีรายละเอียดแยก แต่ละลุ่มน้ำหลัก ทั้ง 25 ลุ่มน้ำสำคัญของประเทศ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำที่มีความเชื่อมต่อและเกี่ยวเนื่องกัน

5. แนวทางการจัดการ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ

จากการศึกษาของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกี่ยวกับแนวทางการจัดการ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศ สรุปได้ดังนี้

- 1) จัดกลุ่มลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพโดยสมควรจัดเป็น 9 กลุ่มลุ่มน้ำตามลักษณะภูมิศาสตร์ หรือการไหลสู่จุดออกทะเลและแม่น้ำนานาชาติ
- 2) พิจารณาการจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบบูรณาการ และพิจารณาพื้นที่การเกษตร ทั้งกรณีพื้นที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก และพื้นที่เหมาะสมหรือมีศักยภาพการพัฒนา ระบบชลประทาน
- 3) ศึกษาดัชนีชี้วัดสถานภาพทรัพยากรน้ำทั้งในระดับลุ่มน้ำและกลุ่มลุ่มน้ำ โดยจัดกลุ่มดัชนีเป็นกลุ่มเชิงพื้นที่ เชิงปริมาณน้ำ และเชิงชนิดของพืชที่ปลูก
- 4) ศึกษาสถานภาพทรัพยากรน้ำและแนวทางพัฒนาในแต่ละลุ่มน้ำและภาพรวมเป็นกลุ่มลุ่มน้ำ

5.1 การจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องทุกด้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบบูรณาการ

ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบบูรณาการ ซึ่งไม่เพียงเฉพาะภายในลุ่มน้ำหลัก และจำเป็นต้องครอบคลุมกลุ่มลุ่มน้ำที่มีทรัพยากรเกี่ยวข้องกันด้วย และจำเป็นต้องครอบคลุมถึงการจัดการทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าไม้ ประชากรหรือทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ในประเทศไทยมีพื้นที่ทำการเกษตรรวมกันทั้งหมดถึง 269,497 ตร.กม. หรือประมาณร้อยละ 52.70 ของพื้นที่ทั้งประเทศ โดยเป็นพื้นที่ที่ราษฎรใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งหมดจากแผนที่การใช้ที่ดิน ซึ่งอาจมีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก เช่น มีปัญหาดินเปรี้ยว ดินเค็ม หรืออยู่ในพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพื้นที่บางส่วนของราษฎรรุกล้ำเข้าไปในเขตป่าอนุรักษ์ที่ประกาศตามกฎหมายอีกด้วย ดังนั้นในการศึกษาถึงพื้นที่การเกษตรที่มีศักยภาพในการพัฒนาจึงต้องพิจารณาพื้นที่การเกษตรในปัจจุบันร่วมกับข้อมูลชนิดดิน ความลาดชันของพื้นที่ และขอบเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งในการพิจารณาพื้นที่การเกษตรที่มีศักยภาพการพัฒนาได้พิจารณาใน 2 ระดับ ดังนี้

- 1) พื้นที่การเกษตรที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก
- 2) พื้นที่ศักยภาพสำหรับการพัฒนาระบบชลประทาน

5.2 สถานภาพทรัพยากรน้ำและแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาเบื้องต้น

5.2.1 ดัชนีชี้วัดสถานภาพทรัพยากรน้ำ

ข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำ ศักยภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการพัฒนา โครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่ได้ดำเนินการไปแล้วและที่อยู่ในแผนการก่อสร้าง ปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ พื้นที่ประสบอุทกภัยและภัยแล้ง รวมถึงดัชนีชี้วัดต่างๆ ทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงปริมาณน้ำที่นำมาใช้ในการศึกษาสถานภาพทรัพยากรน้ำรวมถึงแนวทางในการพัฒนาเบื้องต้นในแต่ละกลุ่มลุ่มน้ำหลักมีดังนี้

- 1) ข้อมูลเชิงพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชลประทานในปัจจุบัน พื้นที่เหมาะสมพัฒนาระบบชลประทาน พื้นที่การเกษตรเหมาะสมต่อการเพาะปลูก พื้นที่การเกษตรปัจจุบัน และพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด

กลุ่มลุ่มน้ำหลัก	พื้นที่ (ตร.กม.)				
	ทั้งลุ่มน้ำ	การเกษตร ปัจจุบัน	เหมาะสมกับ การเพาะปลูก	ศักยภาพระบบ ชลประทาน	ชลประทาน ปัจจุบัน
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	188,645.00	118,763.19	75,492.54	44,443.31	9,360.0
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	17,918.00	2,306.28	289.35	90.86	165.0
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	157,925.00	80,442.78	47,251.98	30,303.48	23,840.0
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	30,836.00	6,974.00	4,495.08	1,832.29	2,056.0
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	18,458.00	11,740.66	6,237.43	4,164.58	2,010.0
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	13,829.00	8,878.69	3,838.51	582.33	594.0
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	12,347.00	5,162.14	2,892.53	1,175.91	1,251.0
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	50,930.00	27,669.23	16,051.25	7,824.34	3,456.0
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	20,473.00	7,560.29	4,063.24	1,012.36	282.0
รวมลุ่มน้ำทั้งประเทศ	511,361.00	269,497.28	160,611.91	91,429.48	43,013.0

2) ข้อมูลจำแนกประเภทพืชในพื้นที่การเกษตรที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว พืชไร่ พืชผัก และ ไม้ผล ไม้ยืนต้น ดังนี้

กลุ่มลุ่มน้ำหลัก	พื้นที่การเกษตรที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก (ตร.กม.)				รวม
	ข้าว	พืชไร่	พืชผัก	ไม้ผล ไม้ยืนต้น	
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	57,807.14	17,285.70	34.58	365.11	75,492.54
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	203.84	82.07	2.22	1.23	289.35
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	33,281.27	12,187.74	111.10	671.87	47,251.98
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	1,342.60	2,599.50	29.31	523.67	4,950.8
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	4,034.80	1,909.35	-	293.28	2,374.3
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	519.77	712.64	2.77	1,603.34	3,838.51
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	968.69	201.77	11.58	710.49	2,892.53
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	6,038.57	10.98	0.31	10,001.39	16,051.25
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	863.86	-	5.28	3,194.10	4,063.24
รวมลุ่มน้ำทั้งประเทศ	105,060.53	36,989.75	197.15	18,364.49	160,611.91

หมายเหตุ : พื้นที่ในแต่ละกลุ่มพืชที่แสดงเป็นพื้นที่การเพาะปลูกปัจจุบันที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก

3) ข้อมูลเชิงปริมาณน้ำ ได้แก่ ปริมาณความต้องการใช้น้ำทุกกิจกรรมในปัจจุบัน ความจุใช้งานของอ่างเก็บน้ำ ความจุเก็บกักของอ่างเก็บน้ำ และปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีของกลุ่มลุ่มน้ำ

กลุ่มลุ่มน้ำหลัก	ปริมาณน้ำต้องการ ปัจจุบัน	ความจุใช้งาน ของอ่าง	ความจุเก็บกัก ของอ่าง	ปริมาณน้ำท่า เฉลี่ยรายปี
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	12,492.1	8,047.2	9,803.9	68,084.6
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	1,583.6	14.3	15.7	8,375.8
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	29,470.2	18,725.3	25,602.2	33,132.4
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	5,821.2	13,361.6	26,653.0	15,129.5
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	2,179.5	84.0	189.7	8,508.0
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	617.0	431.9	517.5	12,979.6
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	1,245.0	1,124.3	1,261.1	2,727.9
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	8,989.7	5,624.4	7,347.1	42,089.1
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	2,345.1	51.3	54.9	22,396.7
รวมลุ่มน้ำทั้งประเทศ	64,743.3	47,464.2	71,444.9	213,423.5

หมายเหตุ : หน่วยเป็น ล้าน ลบ.ม.

4) ข้อมูลปริมาณความต้องการใช้น้ำในปัจจุบัน และกรณีพัฒนาพื้นที่ชลประทานเต็มศักยภาพพื้นที่ที่เหมาะสมชลประทาน ได้แก่ ความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การอุตสาหกรรม ชลประทาน การรักษาระบบนิเวศ และความต้องการใช้น้ำรวมทุกกิจกรรม ดังนี้

กลุ่มน้ำหลัก	ปริมาณความต้องการใช้น้ำในปัจจุบัน, ด้าน อบ.ม.ปี					ปริมาณความต้องการใช้น้ำกรณีพัฒนาพื้นที่ชลประทาน เพิ่มศักยภาพ, ด้าน อบ.ม.ปี				
	อุปโภค บริโภค	อุตสาหกรรม	ชล- ประทาน	รักษา ระบบ นิเวศ	รวม	อุปโภค บริโภค	อุตสาหกรรม	ชล- ประทาน	รักษา ระบบ นิเวศ	รวม
1. กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	571.1	310.4	8,090.4	3,520.2	12,492.1	646.1	628.1	45,112.2	3,520.0	49,906.6
2. กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	12.3	4.0	114.3	1,453.0	1,583.6	17.1	9.7	114.3	1,453.0	1,594.1
3. กลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	1,347.7	598.3	24,160.1	3,364.1	29,470.2	1,525.9	1,581.7	33,475.8	3,364.1	39,947.5
4. กลุ่มน้ำแม่กลอง	47.0	63.3	4,210.4	1,500.5	5,821.2	54.6	177.9	4,210.4	1,500.5	5,943.3
5. กลุ่มน้ำบางปะกง	54.7	87.0	1,890.3	147.4	2,179.5	70.5	260.5	4,139.5	147.4	4,617.9
6. กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	69.5	93.3	248.9	205.2	617.0	98.9	301.1	248.9	205.2	854.1
7. กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	27.4	34.1	914.1	269.4	1,245.0	31.2	164.2	1,551.2	269.4	2,016.0
8. กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	180.6	91.6	1,672.0	7,045.6	8,989.7	230.2	317.6	8,971.3	7,045.6	16,564.7
9. กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	52.9	34.4	164.3	2,093.4	2,345.1	78.2	92.4	1,227.9	2,093.4	3,491.9
รวมกลุ่มน้ำทั้งประเทศ	2,363.3	1,316.3	41,464.8	19,598.8	64,743.3	2,752.6	3,533.2	99,051.4	19,598.9	124,936.2

5) ข้อมูลดัชนีชี้วัดสถานภาพทรัพยากรน้ำในเชิงพื้นที่ ได้แก่ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ / พื้นที่ลุ่มน้ำ สัดส่วนพื้นที่ชลประทานปัจจุบัน / พื้นที่เหมาะสมต่อการพัฒนาระบบชลประทาน สัดส่วนพื้นที่ชลประทานปัจจุบัน / พื้นที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก สัดส่วนหมู่บ้านน้ำท่วม / หมู่บ้านทั้งหมด และสัดส่วนหมู่บ้านภัยแล้ง / หมู่บ้านทั้งหมด

หน่วย : ร้อยละ

กลุ่มน้ำหลัก	สัดส่วนพื้นที่ ป่าไม้/พื้นที่ลุ่มน้ำ	สัดส่วนพื้นที่ ชลประทาน/ พื้นที่เหมาะสม ชลประทาน	สัดส่วนพื้นที่ ชลประทาน/พื้นที่ เหมาะสมต่อ การเพาะปลูก	สัดส่วนหมู่บ้าน น้ำท่วม/หมู่บ้าน ทั้งหมด	สัดส่วนหมู่บ้าน ภัยแล้ง/หมู่บ้าน ทั้งหมด
1. กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	28.92	21.06	12.40	10.09	54.94
2. กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	86.03	181.52	57.01	10.94	70.00
3. กลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	42.02	78.67	50.45	10.92	56.59
4. กลุ่มน้ำแม่กลอง	68.84	112.21	45.73	7.85	60.71
5. กลุ่มน้ำบางปะกง	31.05	48.26	32.22	16.48	52.09
6. กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	26.20	102.01	15.47	0.67	53.28
7. กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	50.88	106.39	43.25	10.54	66.63
8. กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	37.50	44.17	21.53	12.41	48.63
9. กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	58.07	27.85	6.94	11.33	49.92
รวมกลุ่มน้ำทั้งประเทศ	39.93	47.04	26.78	10.58	55.10

(6) ข้อมูลดัชนีชี้วัดสถานภาพทรัพยากรน้ำในเชิงปริมาณน้ำ ได้แก่ สัดส่วนความจุใช้งาน / ปริมาณน้ำท่า สัดส่วนปริมาณน้ำต้องการปัจจุบัน / ปริมาณน้ำท่า สัดส่วนปริมาณน้ำต้องการทั้งปีต่อศักยภาพ / ปริมาณน้ำท่า สัดส่วนปริมาณน้ำต้องการฤดูแล้งปัจจุบัน / ความจุใช้งาน และสัดส่วนปริมาณน้ำต้องการฤดูแล้งต่อศักยภาพ / ความจุใช้งาน

หน่วย : ร้อยละ

กลุ่มลุ่มน้ำหลัก	สัดส่วนความจุ ใช้งาน/ ปริมาณ น้ำท่า	สัดส่วนปริมาณ น้ำต้องการทั้งปี ปัจจุบัน / ปริมาณน้ำท่า	สัดส่วนปริมาณน้ำ ต้องการทั้งปีเต็ม ศักยภาพ / ปริมาณน้ำท่า	สัดส่วนปริมาณ น้ำต้องการช่วง ฤดูแล้งปัจจุบัน/ ความจุใช้งาน	สัดส่วนปริมาณ น้ำต้องการช่วง ฤดูแล้งเต็มศักยภาพ/ความจุใช้งาน
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	11.82	18.35	73.30	46.78	277.34
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	0.71	18.91	19.03	362.60	399.33
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	56.52	88.95	120.57	85.82	115.80
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	88.31	38.48	39.28	24.19	24.64
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	0.99	25.62	54.28	1,362.32	3,257.42
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	3.33	4.75	6.58	61.97	89.42
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	41.21	45.64	73.90	26.22	69.28
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	13.36	21.36	39.36	13.13	63.08
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	0.23	10.47	15.59	230.85	1,299.68
รวมลุ่มน้ำทั้งประเทศ	22.24	30.34	58.54	54.11	116.86

6. สรุปศักยภาพทรัพยากรน้ำและแนวทางการพัฒนา 9 กลุ่มลุ่มน้ำ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ศึกษาข้อมูลดัชนีชี้วัดสถานภาพทรัพยากรน้ำและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องที่สำคัญของแต่ละกลุ่มลุ่มน้ำเทียบกับของประเทศไทย และจากการพิจารณาปัจจัยด้านอื่นประกอบ พอสรุปสถานภาพทรัพยากรน้ำและแนวทางแก้ไขและพัฒนา 9 กลุ่มลุ่มน้ำได้ดังนี้

กลุ่มลุ่มน้ำ	สถานภาพทรัพยากรน้ำและแนวทางปรับปรุงและพัฒนา
1. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง	- สภาพดินน้ำลำธาร มีพื้นที่ป่าไม้ปกคลุมน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ - ปริมาณน้ำท่าในช่วงฤดูแล้งไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในลุ่มน้ำมูล - มีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาระบบชลประทานเพิ่มเติมได้อีกมาก - ปัจจุบันมีการพัฒนาอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับความจุใช้งานกับปริมาณน้ำท่าของกลุ่มน้ำ - การพัฒนามีข้อจำกัดมากในเรื่องสภาพภูมิประเทศ ทำให้หาที่ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ได้ยาก - แนวทางการพัฒนาเป็นการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง และฝายในลำน้ำ - แนวทางผันน้ำจากแหล่งน้ำข้างเคียงที่มีศักยภาพ (แม่น้ำโขง) มาเสริมได้
2. กลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำสาละวิน	- พื้นที่ดินน้ำลำธารสมบูรณ์มาก มีสัดส่วนพื้นที่ป่าสูงมาก - พื้นที่การเกษตรที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกมีน้อย และส่วนใหญ่ได้พัฒนาแล้ว - มีการพัฒนาโครงการประเภทเก็บกักน้ำน้อยมาก และยังมีศักยภาพในเชิงปริมาณน้ำที่สามารถพัฒนามาใช้ได้อีกมาก - มีศักยภาพที่จะผันน้ำจากลุ่มน้ำนี้ไปเพิ่มปริมาณน้ำให้แก่เขื่อนภูมิพลหรือกลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในสภาพที่ดี

กลุ่มลุ่มน้ำ	สถานภาพทรัพยากรน้ำและแนวทางปรับปรุงและพัฒนา
3. กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน	• พื้นที่ป่าไม้อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศและมีความต้องการใช้น้ำมากในทุกกิจกรรม • มีการพัฒนาโครงการเก็บกักน้ำไว้ค่อนข้างมากแต่ก็ยังมีศักยภาพที่จะสร้างโครงการขนาดใหญ่เพิ่มเติมได้อีกหลายแห่ง • ในปัจจุบันมีปริมาณความต้องการใช้น้ำสูงมากจนปริมาณน้ำท่าที่มีอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการได้ • ควรสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพิ่มเติมในพื้นที่ตอนบน แต่ไม่ควรจะเน้นเปิดพื้นที่ชลประทานใหม่ตามศักยภาพปริมาณน้ำที่จะพัฒนาเพิ่มเติมตอนบน เพราะบริเวณพื้นที่ชลประทานตอนล่างยังขาดแคลนน้ำมาก • ควรเน้นการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานและลดสัดส่วนการปลูกข้าวในช่วงฤดูแล้ง • ควรเพิ่มปริมาณน้ำจากลุ่มน้ำข้างเคียง มาเสริมกิจกรรมใช้น้ำช่วงฤดูแล้ง
4. กลุ่มลุ่มน้ำแม่กลอง	• พื้นที่ต้นน้ำลำธาร สัดส่วนพื้นที่ป่าค่อนข้างสูง แต่มีการกัดเซาะหน้าดิน • มีการพัฒนาโครงการอ่างเก็บน้ำไว้จำนวนมากกว่ากลุ่มลุ่มน้ำอื่น • มีปริมาณความต้องการใช้น้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำไม่สูงนักจึงเป็นลุ่มน้ำที่ค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุดของประเทศ • มีศักยภาพผันน้ำไปช่วยการประปาของกรุงเทพมหานครได้บางส่วน • ควรเน้นการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กและระบบกระจายน้ำให้กับพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำและอยู่ห่างจากลำน้ำสายหลัก
5. กลุ่มลุ่มน้ำบางปะกง	• พื้นที่ต้นน้ำลำธารมีสัดส่วนพื้นที่ป่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าของประเทศและมีความต้องการใช้น้ำมาก • มีการพัฒนาโครงการกักเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางอยู่ในเกณฑ์น้อยมาก • แรงการพัฒนาอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางในลุ่มน้ำสาขตอนบน คือลุ่มน้ำปราจีนบุรีและลุ่มน้ำนครนายก ซึ่งมีศักยภาพสูงมาก • การสร้างโครงการกักเก็บน้ำเพิ่มเติมควรศึกษาถึงสมดุลระบบแหล่งน้ำทั้งลุ่มน้ำ
6. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก	• สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณต้นน้ำลำธารต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ บริเวณที่มีปัญหามากที่สุดอยู่ที่จังหวัดชลบุรีและระยองและมีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางเพิ่มขึ้น • พิจารณาบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดชลบุรีและระยองโดยเร่งด่วน • พื้นที่ทางด้านตะวันออกเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่สำคัญของประเทศ และมีความต้องการน้ำช่วงปลายฤดูแล้งค่อนข้างมาก จึงมีความต้องการในการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเพิ่มเติม
7. กลุ่มลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก	• สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ • มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลางพอสมควรแล้ว • ควรเน้นการก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กเพิ่มเติมในพื้นที่ขาดแคลนน้ำ รวมทั้งพัฒนาระบบการกระจายน้ำด้วย

กลุ่มลุ่มน้ำ	สถานภาพทรัพยากรน้ำและแนวทางปรับปรุงและพัฒนา
8. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	• สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ • มีปริมาณน้ำท่าที่สามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ตามปริมาณความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ ได้อีกมาก • พื้นที่การเกษตรที่มีความเหมาะสมกับการเพาะปลูกที่ยังไม่ได้พัฒนาระบบชลประทานส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราความจำเป็นในการพัฒนาพื้นที่ชลประทานเพิ่มเติมจึงไม่มากนัก • แหล่งน้ำเพิ่มเติมควรเน้นไปที่การตอบสนองต่อปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม และท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่อยู่ในแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้
9. กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	• สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ • มีปริมาณน้ำท่าที่สามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้อีกมาก • พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นไม้ยืนต้นและยางพารา จึงไม่มีความจำเป็นที่จะพัฒนาพื้นที่ชลประทานขนาดใหญ่และกลางเพิ่มเติม ควรเน้นโครงการขนาดเล็กกระจายในบริเวณที่ขาดแคลนน้ำ • แหล่งเก็บกักน้ำเพิ่มเติม ควรเน้นเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม และท่องเที่ยว

7. ความเห็น และข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาฯ

1. ควรดำเนินการแบ่ง 25 แม่น้ำสำคัญเป็น 9 กลุ่มลุ่มน้ำ เพื่อให้สามารถดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้เป็นระบบทั้งลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังคงยึดการแบ่งตามภูมิภาคเป็นภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ของเขตการปกครองของประเทศ ซึ่งรวมถึงการแบ่งของหน่วยงานต่างๆ อาทิ การแบ่งงานของสำนักชลประทานทั้ง 16 สำนัก ของกรมชลประทาน ดังนั้นความต่างหรือความสอดคล้องสัมพันธ์ของกลุ่มลุ่มน้ำกับการแบ่งงานของหน่วยงานต่างๆ สมควรที่จะพิจารณาให้ชัดเจน

2. มาตรการและการดำเนินการให้เกิดความเป็นรูปธรรมในการแบ่ง 25 แม่น้ำสำคัญเป็น 9 กลุ่มลุ่มน้ำ ตามลักษณะของการไหลลงสู่ทะเลหรือแม่น้ำนานาชาติ เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกัน รวมทั้งควรจะเน้นการบริหารจัดการทั้งจากแหล่งน้ำที่มีอยู่แล้วให้ประชาชน และเกษตรกรสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

3. เมื่อภาครัฐได้ดำเนินการแบ่ง 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศเป็น 9 กลุ่มลุ่มน้ำ ประเด็นที่ภาครัฐควรเร่งดำเนินการเพื่อความสอดคล้องกับการแบ่งกลุ่มลุ่มน้ำตามลักษณะของการไหลลง ดังนี้

- รัฐควรดำเนินการให้มียุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำเพื่อสนองตอบความจำเป็นการใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ โดยใช้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะจากประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมรับผิดชอบการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำ เกิดความโปร่งใสในการจัดการ

- คณะกรรมการลุ่มน้ำควรมีการเร่งดำเนินการในเรื่องสิทธิการใช้น้ำ แนวทางในการจัดสรรน้ำทั้งภายในกลุ่มลุ่มน้ำ และนอกกลุ่มลุ่มน้ำ

4. กรอบการทำงานและการบริหารจัดการของกรมชลประทานเป็นการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรซึ่งโดยข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงานไม่ใช่มีกรอบการดำเนินงานเพียงการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรเท่านั้น แต่รวมถึง การพัฒนาน้ำทั้งด้านการเกษตร อุปโภค บริโภค และอุตสาหกรรมควบคู่กันไปด้วย จึงเห็นสมควรให้มีการทบทวนให้เป็นไปตามความเป็นจริง

5. ขอบเขตและกรอบการทำงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำ ควรมีความเป็นรูปธรรมชัดเจน

6. มาตรการและการดำเนินการในประเด็นฐานข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับน้ำในสภาพปัจจุบันซึ่งถือได้ว่ากระจัดกระจายไม่เป็นเอกภาพเพียงพอที่จะใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย วางแผน และการนำไปสู่การปฏิบัติได้ เห็นควรให้มีการทบทวนในเชิงประเมินสรุป เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ และ 25 แม่น้ำสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพ และควรเร่งดำเนินการเสริมสร้างบุคลากรทั้งในระดับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการ และผู้ปฏิบัติที่จะเข้ามารับผิดชอบในการดำเนินการของศูนย์กลางระบบข้อมูลแห่งชาติในอนาคต

7. ปัจจัยสำคัญต่างๆในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ เช่น นโยบายน้ำของชาติ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คณะกรรมการลุ่มน้ำ กฎหมายน้ำ และกระทรวงน้ำเป็นประเด็นซึ่งสภาที่ปรึกษาได้นำเสนอมาก่อนแล้ว เห็นควรดำเนินการให้มีบทสรุปอย่างเป็นรูปธรรม

8. ข้อมูลและการสำรวจเส้นทางน้ำไหลผ่านตามธรรมชาติ (Flood Way) และแหล่งรองรับน้ำ (แก้มลิง) ในแต่ละจังหวัดรวมทั้งของแต่ละกลุ่มลุ่มน้ำ ทั้ง 9 กลุ่มลุ่มน้ำ ควรเร่งดำเนินการเพื่อจะได้ทราบสถานะ และปัญหาของ Flood Way และแก้มลิงในแต่ละพื้นที่ และควรจัดทำแผนที่เส้นชั้นความสูงระดับพื้นดิน มาตรฐาน 1:4,000 หรือ 1:10,000 ระดับเส้นชั้นความสูง (Contour) ประมาณ 1 เมตร หรือ 5 เมตร ตามความเหมาะสมในพื้นที่ดังกล่าว

9. การรुक้ำพื้นที่ทางไหลของน้ำตามธรรมชาติ โดยไม่มีการบูรณะบำรุงรักษาจากเดิมถึงปัจจุบัน สมควรที่จะเร่งดำเนินการแก้ไข และควรให้มีมาตรการควบคุมการใช้ที่ดินและผังเมืองที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนในบริเวณ พื้นที่ทางน้ำไหลผ่านตามธรรมชาติ และพื้นที่แก้มลิง

10. ควรกำหนดนโยบาย และเป้าหมายที่ชัดเจนในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดิน และทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความสอดคล้อง และสัมพันธ์กันเพื่อให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

11. กรณีศึกษาในประเด็นเขาใหญ่ กับปริมาณน้ำฝนซึ่งตกลงสู่เขาใหญ่ และการไหลลงสู่พื้นที่ส่วนล่างพร้อมส่วนที่ดูดซับไว้ อันมีผลต่อพื้นที่ลุ่มน้ำอีสานตอนบนและตอนล่าง และภาคตะวันออก รวมทั้งภาคกลางบางส่วน ควรมีการศึกษารูปแบบเพื่อประกอบการพิจารณา การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ โดยรวมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป